na

Monrij S. Emerami Ratisbonæ

NARRATIO HISTORICA

EORVM, QVÆ SOCIETAS IESV IN NOVA FRANCIA

Fortiter egit, & paſſa eſt,

ANNIS M. DC. XLIIX. & XLIX.

è Gallico in Latinum tranſlata

A P. GEORGIO GOBAT
eiuſdem Societatis IESV
Theologo.

OENIPONTI.
Typis HIERONYMI AGRICOLÆ.
Anno 1650.
Cum facultate Superiorum.

943725

ANTONIO
REVERENDISSIMO BRIXINENSIUM EPISCOPO. ILLUSTRISSIMO S.R.I. PRINCIPI.

AD R.^mam & Ill.^mā Celſitudinem Tuam redeo, R.^me Præſul, Ill.^me Princeps, non allectus modò, ſed planè tractus illâ Tuæ quidē Celſitudini innatâ, adeoq; per-

 petua

petuâ, prorſus tamen ſingulari Humanitate, qua me ſub huius anni Iubilei auſpicium, cùm ego meũ de Iubileo libellum R.^{mæ} Celſitudinis Tuæ Illmo Nomini conſecratum coràm offerrem, dieſq; aliquot Brixinæ morarer, Tua Celſitudo Illma complecti dignata eſt. Verè quidem vniuerſim pronuntiauit Gregorius Nyſſenus [a] datam eſſe hominibus,

[a] de opif. homin. c. 4.

nibus, quorum animi ad magna, excelſaq́; ſunt nati, pro purpura virtutem; at ego me à vero non aberraturum confido, ſi Humanitatem, Benignitatē, Comitatem, quæ in Tuæ Celſitudinis verbis, factis, geſtibus omnibus, & motibus gratioſiſſimè elucet, cæterarum virtutũ in Tuas actiones omnes ſeſe diffundentium, Purpuram eſſe dixero.

Vt enim purpura & ſe-

cundæ à prima dignitatis
eſt inſigne, & corpus de-
centiſſimè exornat, & o-
culos in ſe intuentium ra-
pit, atq; oblectat; ita con-
ſtans, ſinceraq́; Humani-
tas, Comitas, Benignitas
Principis, omnibus reli-
quis virtutib' conſpicui,
non modò earundē eſt in-
dex, notaq́; virtutū, ſed &
eis mirificū decus adfert,
mortaliumq́; animos tam
arcto ſibi nexu copulat, vt
priùs homines eſſe, quàm
Prin-

Principem Humanitatis, Comitatisque laude inſignem colere, venerari, amare deſinant. Si, vt Gregorius Nazianzenus [b] Athanaſium, orbis, ita Te, R.^me^ & Ill.^me^ Princeps, Tuorum Brixinenſiũ Oculum vocauero, parum dixero, & ſi parum dicendo errauero, hunc, ſpero, condonabis errorem, memor eius errati cauſam eſſe Tuam Humanitatem,

 quæ

b Orat. 23.

quæ Tuis ita Te charum reddit, vt Te plus ſuis oculis diligant. Hinc pauculis illis, quibus in vrbe Tua Brixina comoratus ſum, diebus, tot nobiles, ac plebeios vidi, audiui vota pro ſuo, vt loquebātur, Humaniſſimo (addebant, Humillimo Religioſiſſimo, iuris & æqui ſtudioſiſſimo) Principe, ac Dño, fundentes, dubios tamē, gauderentne, ſeptuageſimum Tibi iam

ætatis

ætatis annum agi, an dolerent, non neſcij, haud ſapienter minùs quam argutè Cereali Conſuli[c] dictitanti, *poſſe & ſenes diu viuere, & iuuenes citò mori*, reſpondiſſe Marcellam Sanctiſſimam Viduam: *Iuuenis quidem poteſt citò mori, ſed ſenex diu viuere non poteſt*. Quamquam ſi Cerealis ſenes, Tui, R.me Princeps, ſimiles deſignauit, nõ vt Conſul Roma-

c *Vt refert S. Hieron. lib. 3. epiſt. ad Principiam Virg.*

nus, in Capitolio ſenten-
tiam dixiſſe, ſed vt Apol-
lo Fatidicus Delphis ora-
culum fudiſſe pronuntiã-
dus eſt. Victûs quippe
frugalitas, & in egenos li-
beralitas, quæ duæ virtu-
tes Tecum, vt cum ſan-
ctiſſimo Iob [d] loquar,
ſemper creuerunt, longe-
uitatem adferũt, illa qui-
dem ſuapte naturâ gignẽ-
do; hæc egenorum preci-
bus à Superis exorando.

Eorum

d *Iob 31. verſ. 18.*

Eorum, quæ indicaui, atq; aliorum, quæ nõ imprudens prætereo, animi Tui, R.me & Illuſt.me Princeps, ornamentorũ Purpura Humanitas, animũ mihi fecit, vt hunc paucarum pagellarum libellum Ill.mo Nomini Tuo conſecrare auderem, non ignarus, primas ſingularis Humanitatis partes eſſe, etiam pomũ ab agreſti manu, mente officioſa, obſequibiliq; porrectum.

dextrâ Principali nõ modò clementer, ſed etiam benignè accipere. Accedit, quod ſciam R.^mam & Ill.^mam Celſitudinem Tuã, pro eo, quo in Diuinæ gloriç incrementa fertur, ſtudio, proq́ue ſingulari in Minimam Soc.^tem noſtram beneuolentia, perquàm libenter ex hoc libello cognituram Chriſti IESV Imperium per gentes feras, & barbaras recèns mirificè propagatũ;

fortiſſimo quoq; animo
à Soc.tis IESV ſacerdote,
anno proximè ſuperiore
toleratum illud acerbiſ-
ſimi, rariq́ue genus ſup-
plicij, quo invictus Chri-
ſti Martyr Caſſianus Ec-
cleſiæ Tuæ primus Epi-
ſcopus, Te digniſſimo
ſucceſſore iam lætus añis
abhinc 1287. exantlato
conſtantiſſimè, Brixinen-
ſem Inſulam purpurauit.
Quam diu, beateq́ue, vt
geſtet Inſulam Tua R.ma

&

& Ill.ma Celſitudo, precor, voueo. Halæ Idibus Iulij anni Iubilei M. DC. L.

Tuæ R.mæ & Ill.mæ Celſitudini

Deditiſsimus ſeruus

Georg. Gobat
Soc. IESV.

INTERPRETIS.

Ad Lectorem Præfatio.

DE SITV, MORIBVS, INSTITVTIS NOVÆ FRANCIÆ.

VErtente anno proximè ſuperiore, Lector beneuole, in lucem editus eſt lingua Gallica libellus, cui ab Auctore P. Paulo Ragueneau datū hoc nomen: Relatio eorum, quæ in Societatis IESV Miſſionibus Nouæ Franciæ geſta ſunt annis 1648. & 1649.

Ea

Ea narratione, quam Annales duorum illorum annorum iure dixeris, deſcribuntur, quæ & ipſi Patres noſtri id locorum, & ex eorum diſciplina, hortatuq́; Neophyti illo biennio præclarè egerũt, fortiſſimè paſſi ſunt. Perquàm mihi, alijſque multis digna res viſa eſt, quæ apud plures inclare-
2. *ſceret. Quocirca è Gallico in Latinũ vt conuerterem, fuere mihi auctores viri boni, ac ſapientes; quibus obſecutus animum appuli ad hanc intempeſtiuam ſanè mihi, & ea re ſubitariam operam. Quæ quando ſuſcepta eſt à me in Germania, in qua pleriſque ne nomen quidem Nouæ Franciæ auditum vnquam, pauculiſq́; perſpectum*

quid

quid Noua Francia ſit, cenſui me operam non luſurum, ſi ad intelligenda ea, quæ in hac Narratione Hiſtorica recẽſentur, Nouæ Franciæ Situm, incolarum indolem, eorumq́; viuendi rationem tuis, Lector, oculis, atque animo offerrem.

Eſt Noua Francia Indiæ Occi- 3.
dentalis, atque Americæ Septemtrionalis pars non minima. Initium quippe ſumit à vigeſimo quarto gradu citra tropicum Cancri, atque ad quinquageſimum vſque exporrigitur, nota ſatis, quà ſolem Occiduum ſpectat; quà verò in Septemtriones declinat, magnam partem incognita manet.

Noua

8. *Nouæ Franciæ nomen ſortita eſt à Franciſco I. Franciæ rege, quòd eius auſpicijs ſub annum Domini milleſimum, quingenteſimũ quartum, à Ioanne Verazano primùm ſit detecta, indicium facientibus Normannis, & Britonibus, piſcationi intendentibus. Canadam, & Canades vocant etiam promiſcuè Galli, ac ſcriptores nonnulli, videlicet à flumine Canada, quod Nouam Franciam lambit. Caſtorum feraciſſimus.*

9. *Vniuerſa regio varias in prouincias, cen corpus in membra diuiditur, quarum alias Galliarum reges imperio tenent, ijſque iura dant per Gubernatores, vt vocãt, ſeu Præfectos, alias fœdere amicitiaq́*

citiaq́

citiaq; iunctas habent, cum aliis bella quandoque gerunt. Trium duntaxat, quatuorue præcipuè in hac hiſtoria fit mentio: Huroniæ, Iraquaniæ, Algonquiniæ, & illius, quam Neutram appellant.

Eſt earum Prouinciarum ſolum non infœcundum, ager etiam alicubi amœnus, & cultura facilis, at non perinde cultus, habitatoribus nimirũ vitam ferinam, vtiq; inter feras, montiumq; ſaltus viuentibus. Abundat ea Caſtoribus, & vulpibus nigris, è quarum animantium pellibus magnum parari quæſtum expertus Petrus à Monte, Nobili loco in Sanctonibus natus, ſuorum popularium co-

lonias

lonias eò deduxit, ac ſubinde tum ipſe, tum qui eius inſtitutum ſecuti ſunt, Caſtoreis exuuijs Gallorũ, Germanorum, aliorumq́; gentiũ manus ornarunt, dicam? an onerauerunt?

7. Caterùm ſunt Nouæ Franciæ populi (ſi illos demas, qui Chriſtiana ſacra colunt) ab omni humanitate alieni; moribus non agreſtibus duntaxat, ſed planè feris, ac barbaris, ut proinde haud immerito à Gallis vulgari nomine Silueſtres nuncupentur. Nemora ijs tectum, & fixa venabulo feræ paſtum præbent; carnes humanas in præcipuis habent delicijs; quas ex hoſtium animatis etiamnum corporibus exjectas, vel

auulſas

auulſas torrent, ſemitoſtas in miſerorum conſpectu eſitant heluanturq́. Ipſum adeò ſanguinem humanum è palpitanti corde promanantem ore, aut vola excipiũt, ac ſorbent.

8. Omne genus impuræ libidinis inter eos adeò graſſatur impunè, vt Cypris Regiam ſedem illic fixiſſe dici queat. Dæmonum præſtigijs inſanum in modum ſunt addicti. Somniorum tam ſtolida, vecórſq́ apud eos religio, vt quod ſibi quis per quietem imperatum meminit, id protinus faciendum exiſtimet; atroxq́ flagitium admiſiſſe cenſeatur, quiſquis intercedere ſuſtinet, vel impedire.

9. Nullum Chriſtianæ religionis veſtigium, in huius gentis mediterraneis deprehenſum, ante annum reparatæ Salutis humanæ milleſimum ſexcenteſimum vigeſimum quintum, qui populis illis planè Iubileus illuxit, Euangelij face in Huroniam illata à R. P. Ioanne de Brebeuf Soc. Ieſu ſacerdote, cuius mores eximiè ſanctos, mortemq́; pro Chriſto fortiſſimè obitam hæc Narratio exhibet, quemq́; annis abhinc quinque & viginti, in Huroniam, futurum primum gentis Apoſtolum deſtinauerat P. Petrus Cottonus Franciæ Prouinciæ Moderator, vir prudentiæ, eruditionis, virtutúmque omnium laude clariſſimus.

Patrem Ioanem de Brebeuf ſecuti alij, atq; alij Socij, longè lateq; ſuam operam explicarunt, & in hodiernum diem explicant, tam ſecundo Numine, tamq; fœlici ſucceſſu, vt multis in locis, ædes Vero Deo ſacras extruxerint, multa indigenarum millia ad humanitatem, ad Saluatoris Noſtri notitiam, ſincerúmque cultum: haud paucos ad præclara virtutum ſpecimina adduxerint, partitis inter ſe expeditionibus varijs, quas Summi Pontifices iuxtà nobiſcum vocare conſueuerunt Miſſiones.

Hæc ego, benigne Lector, præfanda duxi, quibus id unum addo, quæ peculiari Charactere extra epiſto-

epiſtolas impreſſas cernes, eſſe ipſiſſima Gallici exempli verba Latina; quæ quidem cur mutarem, cauſæ nihil habui. At cauſam habes, cur à me ſtyli elegantiam, ac nitorem non exſpectes; quibus enim diſtineor, occupationes, eripuere tempus æquandæ, expoliendæq; ſcriptioni neceſſarium; & ipſa materies viſa eſt, verborum, ſententiarum, nexuúmue neglectum non vbiq; reſpuere, alicubi etiam flagitare, aut certè poſtulare.

LITTERÆ PATRIS PAVLI RAGVENEAV Societatis IESV.

Ad

*Reu.*dum *Patrem Hieronymum Lalement Superiorem Miſſionum Societatis IESV in Noua Francia.*

Reu.de in Chriſto Pater.

PAX CHRISTI.

ISTA Relatio, quam R.V. offero, progreſſus in Fide Catholica inter has Gentes factos, eóſq; quàm antehac illuſtriores, potiſſimùm recenſebit. Subiungentur aliqua de eiuſdem

regionis deuaſtatione, quam à vicinis hoſtibus tunc paſſa eſt, cùm maximè res fidei noſtræ felicem curſum tenere videbantur. Inter quas temporum calamitates id vnum nos ſolatur, quòd interea, & diuorũ numerus his noſtris damnis auctius, ſpolijſq; iſtius Eccleſiæ militantis, cælum exornatum credi poſſit: tum verò etiam, quod gens iſta in ruinam non fuerit impulſa, ſed tantò firmior etiamnum immortalis vitæ ſpe tanquam fulcro ſubnixa perſiſtat, altioreſque tantò radices egiſſe ſituiſa, quantò ſæuioribus turbinibus fuerat exagitata.

Videmus quidem labores manuum noſtrarum, vel potiùs diui-

næ

næ dextræ opus, vehementer nunc diſiectum; tot naſcentium Eccleſiarum colonias, vera Chriſtiani cultûs inſignia, ſanctiſſimam Crucem amplexas, magnam partem ferro exciſas, ignéue exuſtas, aut bonis ſuis, ſedibusq; patrijs exutas per ſiluas, & montes cum beſtijs oberrare, ærumnis faméque confici, vt qualibet morte crudeliores hoſtes euadant. Magni tamen boni loco ducimus, quod pars non minima glorioſæ iſtius Crucis nobis quoque ferenda obtigerit, dum aliquos è noſtris Fratribus diuina benignitas purpurato illi gregi, fuſo pro fide ſanguine, accenſere dignata eſt, nobisq; ſuperſtitibus inde ſpes affulſerit, per eoſ-

 dem

dem ignes, qui etiamnum fumãt, eo euolandi, quo ipſi præceſſerunt: gratulamur, inquam, eam nobis rerum conditionem, vt felici neceſsitate cogamur & multa perpeti, & omnia timere, in obſequijs ſupremi illius Domini, cuius magnitudinem in his terris barbaris enuntiamus.

Eius diuinam erga nos, gregesq́; noſtros prouidentiam adoramus: Illum ob præterita laudibus extollimus, ac cum amore, imo & gaudio noſtri cordis eiuſmodi plura exſpectamus, quæ natura noſtra reformidare poſset. Ipſe enim ſolus digniſsimus eſt, cui ita ſeruiatur. Ipſi ſupplicamus enixiſsimè, vt diuina eius voluntas

luntas in nobis expleatur, vt in vitâ, ita in morte.

R. V. eum in finem nobis quæſo, opem diuinam exoret, atque omnes illi, qui aliquo in conuerſionem horum populorum ſtudio feruntur.

Ex Domo S. Mariæ in Huronia 1. Maij, 1649.

Humillimus & obedientiſſimus in Chriſto ſeruus

Paulus Ragueneau.

LITERAE R. P. HIERONYMI Lalement
Ad
Reu.^dum^ P. Claudiũ de Linguedes, Prouincialem Societatis IESV in Prouincia Franciæ.

REuerende Pater. Relatio, quam hîc R. V. perſcribo, de Huronia, ſubijciet oculis, miſera illius gentis, quæ paulo antè flos Chriſtianorum in his partibus haberi poterat, immanem deuaſtationem, & deplorãda exilia, tum etiam Paſtorum eius trium è noſtris Socijs, pro fide glorioſè obitam mortem

tem; item nonnullorum, quos diuina prouidentia diſperſo gregi reſeruatos voluit, intra magnum quendam lacum, receptum. Tacuimus ingentem numerum eorum, quos de ſilueſtri iſto populo per ſanctum fontem, & impoſitionem iugi Chriſtianæ legis Deo cicurauimus, & alia multa in his locis per gratiam Dei geſta; quæ omnia animos erexerunt, vt conari maiora, meſſemq́; longè vberiorem ex his ſeminibus nobis promittere audeamus.

Dominus de Ailleboust Gubernator noſter, quantùm fieri poterat, periclitanti Prouinciæ ſuccurrit, & milites, & annonam militarem, quibus hoſtes ſubmo-

uerentur, mittendo. Sexaginta Galli circiter in duas turmas diuiſi illuc aſcenderunt : illarum altera hoc autumno redire, vna ibidem hibernare iuſſa, quem ſit euentum expeditio ſortita, nondum intelleximus, faxit Deus, vt ſit fortunatus.

Hoc anno aliam R. V. relationem de rebus noſtris non mittimus, niſi iſtam de Huronia: non quòd fructus maturi in his inferioribus locis, quibus R. V. ſpiritum recreemus, non ſuppetant, cùm ſupra omnem ſpem noſtram & numero, & pietate gens hæc inhumana creſcat, ſed vt ſeries narrationum conſuetarum has partes inferiores ſpectans non interciſè

ſuo tempore pertexi poſſet, iſtam nunc ſolam, quæ res tam extraordinarias continebat, extra ordinem placuit dare, cui ſi permixta alia fuiſſet, importuna, atq; affectata haberi potuiſſet.

Iraquani aliqua hîc inferiùs nos quiete frui permiſere: at neſcimus quàm diuturnâ: id ſolatio eſt, quod eiuſmodi viciſſitudines omnes ab infinitâ ſapientia promanare non ignoremus, cui acquieſcere ſit æquiſſimum.

Ex quibus omnibus R. V. abundè cognoſcet, nos ſpecialibus indigere ſuppetijs ſuorum ſanctiſſimorum ſacrificiorum, & precum, quas proinde ab ea petimus ſub-

miſſiſſimè, atque ab eius humaniſſimâ charitate erga nos ſperamus.

Ex Quebec 8. Septemb. An. 1649.

Humill. & obedientiſſimus ſeruus in Chriſto

Hieron. Lalement.

CAPVT I.

BARBARI DVO oppida de Huronib⁹ capiunt, & P. Antonium Danielem cum aliJs Chriſtianis obtruncant.

STabant in extrema Huronia, quà Jraquaniam ſpectat, duo oppida habitatoribus non in frequentia: quorum alterum 1.

fami-

familias omnino quadringentas numerabat. Sacris procurabatur à ſacra Societatis noſtræ expeditione, quam ſancti Ioſephi Miſſionem indigitabamus. Iam dudum inibi firma, atque immota conſiſtebat Chriſtiana religio. Incolarum numerus, atque ſanctitudo magna in dies capiebat incrementa, operâ ac ſtudio Patris Antonij Danielis, qui inter primos hoc ſentibus horrens nouale proſciderat laboribus indefeſſis, offregerat vigilijs, ſudore rigauerat.

2. Quùm anno milleſimò ſex-

ſexcenteſſimo duodequinquageſimo oppidani armis ferendis idonei magnam partem domo abeſſent, alijs nimirum venãdo ſaltus peragrantibus, alijs in expeditionem militarem, quæ tamen improſperè ceſſit, profectis, Iraquani gens fera, & immanis, Huronumque importuniſſimi hoſtes, coacta ſuorum non contemnenda manu in Huroniam irruerunt.

Quarto nonas Iulias incruentâ Deo hoſtiâ litauerat P. Daniel, & vix dum fecerat, cùm ad arma, atque ad propulſandum hoſtem, qui 3.

tacito

tacito agmine, factoque per nocturnam caliginem itinere, inobſeruatus ſuperuenerat, conclamatur. Ad hanc vociferationem alij ex æde ſacra, quò frequentiſſimi ſub primum ſolis exortum de more conuenerant, ſeſe proripientes, tela; fugam alij capeſſere; omnia tumultu, trepidationeque miſceri. Pater Antonius illuc ferri, vbi plurimum eſſe periculi conſpicit; ſuis ad fortiter propugnandum animos ſubdere, eorumque pectora, tantâ cœleſtis eloquentiæ vi pulſare, vt ij, qui in id tempus peruicaciſſimè Chriſtia-

na

na ſacra reſpuerant, eadem tunc expeterent, idque tanto numero, vt cùm per temporis anguſtias ſingulos deinceps luſtralibus vndis tingere non poſſet, conſilium à neceſſitate mutuatus, ſtrophiolo frigidæ immerſo complures ſimul aſperſerit, miſericordiam iteratis vocibus efflagitantes.

Jnterim magna vi, atque ferociâ ſeſe inferebat ho- 4.
ſtis; at non abſque immortali bono nonnullorum, quibus extrema parabantur mala; illos etenim in vltimis conſti-

conſtitutos piacularis fons ſimul abluit, ſimul cœlo transſmiſit.

5. Vt Patrem Danielem aduertit præſens oppidi iamiam capiendi periculum, ſalutem, pro eo ac inuitabatur à multis, fugâ non quæſijt; ſed ſuimet oblito ſubijt recordatio aliquorum ſenio, atque ægritudine confectorum, quos diuturna opera Baptiſmo parauerat. His alijsque procurandis omnia mapalia confeſtim luſtrat, omnes accendit ijs, quibus æſtuabat flammis, ipſe adeò Gentiles feminæ ſua illi pignora offerebant Chriſto per

per lauacrum regeneranda.

Hæc agente Patre Daniele Iraquani in oppidũ irrumpunt, tugurijs faces ſubdunt, promiſcuâ cæde in omnes debacchantur, cruentarum belluarum ritu, ipſo imbellis ſexus infirmæque ætatis cruore, quem crudeliter fuderant, efferati. 6.

Cum verò Pater Daniel peroptaret in ſuo templo, veluti in ſtatione vitam pro Chriſto Imperatore ponere, illuc ſeſe, peractis, quæ deſtinauerat, refert, completumque Chriſtianorum, & Catechumenorum turba, ſacrum 7.

crum baptiſma efflictim po-
ſcentium reperit.

Erat enim verò ad id loci deuentum, vbi & illorum preces accendebat fides, & animi à linguâ diſſidere nequibant. Quamobrem alios noxis abſoluit, alios aquâ ſalutiferâ abluit, vniuerſos autem beatiſſimæ ſpei implet, ſolatur, & excitat; vix aliud ingeminans, quam hæc verba: Fratres mei hodie: cęleſtem Patriam inibimus.

8. Hoſtes cognito ædem ſacram hominibus eſſe refertam, illuc rapido curſu, barbaro cum vlulatu ſicuti adopta-

optatam, paratamque prædam, ac lanienam conuolant. Quibus conſpectis ad ſuos conuerſus Pater, fugite ocyus, inquit, fratres mei, veſtramque vobiſcum portate fidem, meum eſt hanc tenere ſtationem. Quoad ſpes erit, vel vnum Imperatori Chriſto aſſerendi, veſtráue causâ mortem oppetendi, vitæ meæ rationem habebo nullam; nos rurſus iungent Beatorum ſedes. Hæc effatus procedit ipſe, obuiam barbaris; auferente fuga ceteros; ſubſiſtunt paulisper hoſtes, quinimò pedem referunt aliquantum

tùm, attonante illos conſpectu viri, qui vnus tantæ multitudini occurſare non dubitet, vultuque minas, & animos prætoriæ cohortis ſpirare videatur.

9. Demum pudore, rabieq; ſtuporem vincentibus alter alterum excitant, Patrem circumvallant, ſagittis totū vndique obruunt, ac poſtremo fiſtulam ferream in eum exonerant; mediumque pectus mortali vulnere traijciunt. Ea lethali plaga ſtratus humi Pater Daniel, nomine IESV inclamato extremum vitæ ſpiritum edidit. Vere bonus Paſtor, qui

animam

animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis.

Vt Patrem procubuiſſe, 10.
vident, tanquam ſigno dato in iacentem ruunt tanto furore, quanto ſi is vnus eſſet, in quem ſuum ipſi auernale odium, atque ſæuitiem exonerare deſtinaſſent. Omnia corporis tegumenta detrahere, nullum petulantiæ genus non exercere, nemo ferè eſſe, qui ex inflicta quãtumuis exanimi corpori plaga laudem, palmamq; non captet; cumq́; iam exuſtis pagi tugurijs ſerpens flamma ipſam quoq; ædem ſacram corripuiſſet, in medios ignes

Patris cadauer, proijciunt, fututum mox gratum Numini holocauſtum. Equidem illuſtriore fato, quàm inter ignes, & lucem ardentis templi defungi non potuit.

11. Barbaris ſuas in Paſtorem iras effundentibus, pars gregis locum fugiendi nacta vitam in tuto collocauit; quam profectò Patris morti acceptam referre debent. Reliqui haud tempeſtiuè ſatis diſcrimini ſeſe eripere potuerunt, præſertim matres nonnullæ, quarum partim ſuccumbebant ſarcinæ trium quatuorue liberorum; partim cùm ſe in nemorum opaca

opaca abdidiſſent, prode-
bantur fletu innocentis æ-
tatulæ, quæ quod maximè
reformidat malum, id ipſa
ſibi ſuis accerſit vagitibus,
atque eiulatu.

Numerus eorum, qui vnà 12.
cum Patre Daniele pars ne-
cati, pars in ſeruitutem nece
acerbiorē abſtracti ſunt, ad
ſeptingentos excreuit, mu-
lieres ferè atque pueros. At
longè plures vitam, liberta-
temque fugâ ſeruauerunt.
Eorum haud pauci in hoc
noſtro ſanctæ MARIÆ
domicilio aſylum quæſie-
runt, repereruntque. In il-
los enim erogauimus, quæ
curia

curta ſupellex noſtra nobis ſumminiſtrauit. Nudos amictu teximus, fame propemodum enectos refocillauimus cibo, fleuimus etiã cum flentibus, atq; inſuper languentium animos meliorum ſempiternorumque ſpe ereximus, contemptis pro Dei gloria, animarumq; ſalute quibusvis periculis, æternorum præmiorum magnitudine pretioſis.

CAPVT

CAPVT II.

NONNVLLA DE P. Antonij Danielis virtutibus perſtringuntur.

ANnos decem & quatuor in ea Huronum 13.
Miſſione tranſegerat, P. Antonius cura indefeſſa, animo in cœptis forti & excelſo, patientiâ invictâ, morum ſuauitate, quæ omnia excuſaret, omnia perferret, omnia diligeret. Animi demiſſio illi minimè fucata, parendi ſtudium omnibus numeris abſolutum, & ad quæ-

libet agenda,patienda expeditum.

14. Deſiderium omnes Chriſto lucrifaciendi,quo flagrabat, illũ non deſtituit prius, quàm vita; hanc mors ſubita quidem, non tamen improuiſa excepit, vtique cum ſciret ſe innumeris,atq; continuis expoſitum diſcriminibus, quippe qui nono iam anno loca huius prouinciæ extima, hoſtiumque incurſationibus maximè obnoxia incoluiſſet, ardenti cum ſpe, atq; amore præſtolans beatam mortem, quæ illi etiam obtigit ex votis, & ad quam Diuina illum prouidentia

ratio-

ratione ſingulari deduxerat.

Non niſi duo abierãt dies, ex quo generali confeſſione animum emaculauerat, inq; hac Sanctæ Mariæ æde abſoluerat annuam octo dierum aſceſin, quos ſibi ea omnino mente depopoſcerat, vt Deo ſoli vacaret totus, atque ad æternitatis iter viaticaretur. Tanto id temporis cum animi ardore, vehemẽtiaq; ſe Numini in holocauſtum pro eius Diuino nomine Hurones inter propagando, illuſtrandoq; conſecrârat, vt elapſis illis octo diebus, ne dieculæ quidem v- 15.

 nius

nius quietem capere voluerit perſentiſcēs vocari ſe diuinitùs ad ſuæ ſpartæ excolendæ labores, ad quam ſecum detulit cœleſtes illos ignes, quibus mens flagrabat vehementiùs, quàm poſtmodum corpus, quantumuis in cineres redactum.

16. Auulſus à nobis eſt, die ſecunda Iulij, poſtridie dixit è ſuggeſtu, multorumque excepit exomologeſes, etiam atque etiam commonens, vt ſeſe ad ſupremam vitæ diem pararent. Die quarto Iulij in conſpectum ſe dedit hoſtis, Patre, ſicuti ſupra demonſtratum eſt, primulùm ſacris opera-

operato, atque pro concione ad ſuos Neophytos de perennis vitæ gaudijs, deque illorum, qui in Diuino obſequio occumbunt, beatitate, etiamnunc verba faciente. Erant hæ ſupremæ eius voces, quùm eſſet morti opinione ſua vicinior. Sed omnium moderator Deus ad eam illum tanta cum vitæ ſanctitudine deducebat, quantâ, ſi letho ſe proximũ eſſe certò nouiſſet.

Eſt is omnino primus, qui 17.
in Huronia fidem Chriſtianam ſuo ſanguine ſanxit.
Natale illi ſolum Dieppa
vrbs Galliæ maritima. Pa-

rentes perhoneſti, morum-
que integritate conſpicui.
Non niſi harum gẽtium bo-
no videbatur eſſe natus, nec
vlla rei vllius maiore cupi-
dine tenebatur, quàm ea-
rum charitate moriendi. Iu-
re nobis ſperare videmur,
totam prouinciam illo ceu
præpotenti ad Diuinum tri-
bunal patrono gauiſuram
eſſe.

18. Cęterùm tametſi rationes
non deſunt, ob quas non ne-
mini fortè videbor conſul-
tiùs acturus, prætereundo
id, quod mox ſubijciam,
quàm in medium proferen-
do, quia tamen par eſt, vt

inde laus Deo referatur, vnde ipſi ea debetur, cenſui ego rem in luce ponendam.

Bonus hic Pater vni è ſa- 19.
cerdotibus noſtris ſe ab obitu bis aſpectabilem præbuit, & primùm beato Cœlitum lumine fulgens, virumque triginta vt maximè annos natum referens, cùm tamen eius ętas ad quadrageſimum octauum proceſſerit. Præcipua cupido, quæ ſacerdotem illum tunc inceſſit, ea fuit, vt ſçilicet ex P. Daniele ſciſcitaretur, quam Deus ob rem famuli ſui tam obſequibilis, quique tam fidelem ipſi ſeruitutem ſeruiuiſſet,

corpus indignis adeo modis haberi permiſiſſet, vt ne quidem cinis, qui in vrnam cōderetur, ſuperauerit, cui ſubiecit Pater : *Magnus Dominus, & laudabilis nimis*, qui vtique æſtimauit probra ſuo illata ſeruo, inque eorum vicem ad ſuperos euolanti donauit complures flammis expiatorijs detentos Manes, quos carcere illo eduxit, vt me triumphantis ſpecie cœlos ineuntem ſtiparent.

20. Aliàs diſſertationi, quam de rationibus Chriſtianam religionem hac in ora propagandi inſtituebamus; intereſſe, nobis excelſum ſuū ani-

animum afflare, & fulgore quo totus non ſecus ac veſte, nitebat, complere viſus eſt.

Vtvt eſt, nobis poſt ſe ſuarum ſpecimina virtutum, & omnibus barbaris etiam à Chriſto alienis tam tenerum Dei impreſſit amorem, verè vt dicere queam; ipſum ad ſe animos omnium, quibus notus erat, traxiſſe, rapuiſſe.

CAPVT III.

QVO STATV RES Chriſtiana in Huronibus fuerit hyeme eiuſdem anni 1648.

21. REdit⁹ Huronicæ claſſis victricis, quæ proximo vere ad Tres fluuios deſcenderat, ac prætereа ſuppetiæ quatuor è noſtris Patribus, atque vicenorum Gallorum manipulus, qui ſecundo numine, primo Septembri hæc loca tenuerunt, fuere diuini in hoſce populos ſtudij argumẽtum, & cauſa ſalutis multorum, quos Deus cœlo parare conſtituerat. Cùm enim videremus poſſe iam à nobis longiùs, latiuſque diffundi Euãgelicæ lumen doctrinæ, noſtrorum numero ad octodecim aucto, decem & quinq; in

in vndecim diuerſas tribui Miſſiones, ratus teneri me pleroſque omnes mittere citra omnem comitatum, prçterquam illum, quem prouinciarum illarum tutelares genios promptum, ac fidelem præſtaturos cōfidebam. Patres illos quatuor, qui recens aduenerant è Gallia, operam ſubſidiariam nauare ijs in Miſſionibus, in quibus plurimùm laboris ac ſudoris exantlandum erat, iuſſi, hac quippe ratione & opem ſocijs aliquam ferent, & linguā paulatim condiſcent.

Ex his vndecim Miſſioni- 22.
bus octonæ gentem idioma-

te Huronico, reliquæ tres Algonquinenſi vtentem excoluere, vbiq; ſucceſſus vota penè æquauit, ſpem certè ſuperauit, ijs nimirum, qui priùs ferociſſimè refragabãtur, mentem adeò docilem flexilemque adferentibus, facilè vt appareret, in hoc vniuerſo negotio primis ſibi laboris partes reſeruâſſe cœlum, nobis vix ſecundas reliquiſſe.

23. Qui intra anni circulum ad Chriſtiana caſtra tranſiere, ſunt admodum mille & octingenti, in quorum tamẽ calculos non veniunt longè plurimi, quos P. Antonius Da-

Daniel ſacro fonte tunc luſtrauit, cum oppidum S. Joſephi diriperetur, & quorum iniri numerus non potuit, ſicuti nec illorum, quibus idipſum beneficium P. Ioannes de Brebeuf, & P. Gabriel Lalement præſtiterunt illo die, qui dies fatalis extitit vico S. Ignatij, vt poſtea referemus. Id abundè nobis ſufficit, quòd illos in numerato habeat Beatorum aula, quando hi baptiſmi eam locupletarunt, & ciuibus auxerunt.

Nec dum compertus nobis 24.
eſt ſucceſſus nouæ Miſſionis, quam in Algonquinenſi prouincia

vincia hinc ſexaginta ferè le-
ucas diſſita auſpicati ſumus,
autumno proximè elapſo. E
Patribus vnus illuc ablegatus
fuit, vt, cum ea gente, quæ
iam pluribus abhinc annis
noſtram diſciplinam efflagi-
tauerat, hyemem exigeret.
Nil dū omnino de eo cogno-
ſcere potuimus, & ſi iam o-
ctu[9] menſis effluxit, ex quo
nobis valedixit. Nos equi-
dem non dubitamus, quam
multa ipſum perpeti, ac per-
fungi neceſſe ſit; at non mo-
dicam indevoluptatem hau-
rimus, quòd nemini noſtrū
obſcurum ſit, rerum arduа-
rum, ac difficilium perpeſ-
ſionem

ſionem fuiſſe vbique illud pretium, quo veluti lytro gentes barbaræ Chriſti imperio aſſertæ ſunt. Habent illi Algonquinenſes in inſula, ſexaginta leucas ambitu continente, intra noſtrum magnum lacum, ſeu mare dulce, in occidentem vergenti, eſtque illi nomen Ekcaentoton, â quo etiam incolæ appellationem traxêre, nos inſulam ſanctæ Mariæ nuncupauimus.

Miſſio Conceptionis vt 25.
omnium antiquiſſima, ita etiam maximè maturos cęlo fructus produxit, tamq; altè imbibit, ac moribus ſuis exprimit

primit Religionis Chriſtianæ dogmata, vt in omnium accolarum exactam ideam euaſerit, qui ex eius viuendi ratione didicerunt, quanta vi Religio noſtra polleat in gentem quamquam barbaram, vbi ſuaui illius iugo ceruicem ſubiecerit. Fęminæ perinde ac viri, ipſaq; adeo infirma ætas tam illuſtribus documentis prodidêre, quales ipſi ad extremum vſque anhelitum eſſe velint, vt nationes, alio illos nomine quã Chriſtianę gentis non appellitârint.

26. Reipſa illorum Magiſtratus, quos Centuriones vocant,

cant, ſtrenuam in fide ful-
cienda, propagandaque o-
peram poſuerunt, atque om-
nes vniuerſim familiæ eam
tanto numero ſunt amplexę,
vt cum inter ipſos non niſi
pauculi quibuſdam ſuperſti-
tionibus peruicaciter inhæ-
rerent, nullos ex eornm priſ-
cis ritibus, qui vel impietatis
reliquiæ, vel bonis moribus
detrimentoſi forent, tolera-
uerint.

Prima hyeme generalia, 27.
vt vocant, comitia eò indi-
xere, vt de modis, ac rationi-
bus veræ Religioni conſta-
biliendæ opportunis diſce-
ptarent. Dictis ſententijs,

factum eſt ſenatus conſultũ, quo ſtatuebatur conuenien-dum eſſe Patrem, qui illam Miſſionẽ moderatur, eumq; ampla inſtruendum pote-ſtate, radicitùs exſtirpandi ritus omnes, qui ſacroſanctis legibus aduerſantes inter eos vigerent; ex adiaphoris au-tem reſecandi id, cuius vſus aliquam bonis moribus la-bem adferre poſſet; ſe illi dicto audientes fore, non ſecus ac Diuini numinis in-terpreti, ſuoque proinde an-teſignano. Nec minora ver-bis fuere facta. Quoties du-bium quodpiam oborieba-tur, Centuriones ad Patrem

adibant

adibant, eiuſque mandata exquirebant.

Cum appetente vere non- 28.
nulli ex gentilibus obſtinatiore animo in ſua impietate perſiſtentibus decreuiſſent pellendo, neſcio cuius fæminæ morbo adhibere pharmaca, in ipſius quidem Veneris officina paranda, ita tamen magni in vulgus æſtimata, vt virgines ſibi honori ducant, ſi eius rei cauſa ſuam pudicitiam proſtituant, neminem vnam reperire fuerit, quæ in flagitium conſentiret. Quidam accolarum Centuriones à Chriſto alieni accerſiti fuerant, vt propu-

diosum

dioſum hoc conſilium ſua autoritate, verbiſq; promo-uerent ſed domum repedâ-runt rubore pleni, poſtquam vtrique omnium animos ab eiuſmodi obſcœnitate prorſum abhorrentes, atque aures ſoli cœleſti diſciplinæ patulas deprehenderunt.

29. Eâdem in Miſſione erat octogenarius ſenex, qui rem omni memoriâ dignam perpetrauit. In ludicro publico, vti moris eſt, vt militibus, furore quodã Martiali percitis, fas ſit diffringere amicas mapalium fores, non ſecus ac ſi in capta vrbe ferirentur hoſtiles, euenit, vt e

prima-

primarijs Idololatris, vnus quiſpiam, vltionē, ſicut cre-
ditur, ſumpturus de Chriſtia-
nis, à quibus repulſam ali-
qua in re, vtpote legibus in-
terdicta tulerat, conſtituerit perfringere ſacræ ædis oſtiū, atque arborem, è qua pen-
debat æs campanum, ad ſa-
cra ciens Chriſtianos, ex-
ſcindere. Quò ſecuriùs me-
ditatum facinus perageret, vnum ex altero mapale pe-
netrabat, atque lymphatus cantabat, eſſe ſibi in ſomnis imperatum, vt Francorum campanam deturbaret, in-
dicare nimirum volebat fo-
re crimen antehac inauditū,

mor-

morteque piandum, ſi quis ſeſe ſuſtineret opponere illius executioni rei, quam per ſomniorum viſa demandatam publicitùs edixiſſet.

10. Vt bonum illum ſenem aduerterunt hæ minæ, mox Numini adorato victimam ſe offert, mortem ſubiturus potiùs, quàm vt id genus ſacrilegium, quod in religionis Chriſtianæ probrum ſuſcipiebatur, permittat. Atque vbi inconditum Barbari, qui ſecuri in altum elatâ, vt eam in arborem vibraret, aduentabat, murmur exaudijt, ſeſe medium, arborem inter, furentique ſimilem ſtatuens,

ſatius

ſatius eſt (inquit,) medium mihi caput diffindi ferro, quàm Deo ſacratas ædes feriri. Obſtupeſcit ad hoc ferociens Barbarus; at ſenex, minimè verò, inquit, iſtud, propalàm ꝓſiteor haud petere me, mea vt cædes cuiuſquam ſanguine vindicetur, nec Gentilium cœtus, nec is, qui me mactârit, vllas propterea pœnas dato; hoc enim verò ferre non poſſum vt domus, in qua Deum deueneramur, ita profanetur, & vox, quæ ad eum adorandum nos aduocat (ita æs campanum indigitabat) deiiciatur. Paganus ille, cui, ſi

auitas conſuetudines reſpiceret, mors oppetēda potiùs, quam à cœptis deſiſtendum erat, velut in marmor diriguit, capularis obſtupefactus conſtantiâ ſenis.

CAPVT IV.

REFERVNTVR nonnulla primæ ætatulæ mira dicta, factaq;.

31. APud reliquas Miſſiones plus exempla Chriſtianorum è S. Ioſephi miſſione petita, quàm verba noſtra

noſtra valuere. Et minimè dubium eſt ipſos applauſiſſe Cœlites, contuitos Chriſtianam Religionem in his omnibus locis eſſe honori, & eo nomine gloriari Chriſtianos, quod paucis abhinc añis dehoneſtamento erat, atque dedecori. Ego quidem nunquam adduci potuiſſem, vt crederem, me poſt quinquaginta annorum cultionem, viſurum vel decimam eius pietatis, ſanctitatis, virtutis partem, quarum ſum factus teſtis oculatus omnibus hiſce, quæ luſtraui, locis medios inter gentiles. Mirificam animo perſenſi volup-

 tatem,

tatem, dum arbitrabar Chriſtianorum, nondum orto ſole ac veſperi diurno labore exſudato ad publicas preces concurſantium pietatem; quam ſtrenuè æmulantur pueruli ac puellæ, aſſueti iam in tenera hac ætate ſuas Deo moleſtias, dolores, minutóſque labores dicare. Sæpe fit, vt cùm puellulæ rus petunt, ligna inde reportaturæ domum, præcipuæ animi relaxationis loco ducant, Reginæ cœli coronas precando texere, & ita quidem, vt ſancta æmulatione conentur ſingulæ reliquis palmam eo in genere præripere,

pere, illaque demum lætitijs incedat, quæ ſæpius ac cæteræ ſertum Virgineum orando percurrerit. Illud autem omnium maximè ſum miratus, quòd fidei Chriſtianæ vis, & ſenſus ita altè penetrauit eorum præcordia, quos vulgo olim Barbaros vocabamus, ſanctè vt confirmare auſim, in permultis à diuina gratia ſopitos eſſe pauores, cupidines, gaudia, & alias id genus animi perturbationes.

Puerulus ſexennis in S. 32.
Michaelis Miſſione grauiſſimo morbo conflictatus,

contuituſque matrem oppi-
dò illachrymantem, quid,
inquit, mater, ita fles tuæ la-
chrymæ ſanitati me non re-
ſtituent; quin potiùs vnà
precamur Deum, me vt æ-
terna beatitate donet. Exin-
de aliquot precatiunculis,
Fili mi, ait mater, te ego ad
S. Mariam deferre volo, tuã
vt Galli ægritudinem depel-
lant. O mater, ſubdit inno-
cens illa animula, caput meũ
ardens depaſcitur ignis, pu-
tas eum reſtinguent illi? nul-
la me vitæ cura ampliùs ſol-
licitat, omnem & tu mei cu-
ram ponito; te commone-
bo, vt mortem præ foribus
eſſe

eſſe cognouero, teq; id tem-
poris rogabo, vt me ad S.
Mariam deferas, illic enim
mori, & cum præcellentibus
Chriſtianis tumulari cupio.

Et vero aliquot diebus 33.
pòſt, matrem de inſtante o-
bitu commonefecit paruu-
lus, dictitans aduenisſe diē,
quo die ad S. Mariam ſit ge-
ſtandus. Credit filij vaticinio
mater, & quoniam longo v-
ſu receptum eſt, vt cum quis
in vltimis eſſe creditur, ad
ſolemne epulum inuitentur
tum propinqui, tum primo-
res, ad centum numero ferè
aſcendente, ſtruit ipſa quo-
que conuiuium, palàm fa-

ctura ſui Filioli erga veram Religionem animum minimè puerilem. Qui conſpicatus ea, quæ ad epulum parabantur, vis inquit, mea genetrix, vt in extrema vitæ linea conſtitutus ſcelus in Deum admittam? nuntium mitto omnibus patrijs ſuperſtitionibus, mori volo, vt bonum Chriſtianum decet. Putabat minutulus hic angelus eam apparandarum dapum conſuetudinem eſſe ritibus ſacris aduerſam, nec potuit induci, vt matri quantumvis religioſiſſimæ feminæ fidem adhiberet, donec ex Patre, qui Miſſionem moderatur,

ratur, intellexit omnem ab-
eſſe ſuperſtitionem.

Subinde ad nos deportatꝰ 34.
noſtris ex ulnis ad ſuperos
euolauit, precabundus ad
extremum vſque ſpiritum,
atque identidem repetens,
ſe rectà in cœlum iturum,
ſeque pro nobis ſupplicatu-
rum. Quin ex matre ſciſci-
tatus eſt, ecquinam ſangui-
ne iunctorum eſſent, pro
quibus præcipuè à ſe orari
oporteret, poſtquam ad
Deum perueniſſet? Suas
enim preces omni dubio
procul pondus habituras.
Vatem fuiſſe monſtrauit e-
uentus. Paulo enim poſt

eius obitum, vnus patruo-rum, qui omnium peruica-ciſſimè noſtra ſacra reſpue-rat, vnaque itidem mater-tera à nobis ſacra dogmata edoceri voluêre, & ad noſtra caſtra tranſiêre.

35. Puella non maior quin-quenni è S. Ignatij Miſſione, ſolitabat manè & veſpere ad Deum preces fundere, tam-que cōſtanter eum morem, obnitentibus necquidquam parentibus Idololatriæ ad-dictis, perſeuerauit, vt ei ſa-crum lauacrum negare ne-quiuerimus, cum feruor fi-dei abundè ſuppleret defe-ctum annorum eò neceſſa-riorum

riorum, vt de ſe ſtatuere poſſet in negotio, in quo ſibi plus Iuris gratia vendicat, quàm natura.

Aliquantò pòſt morbo corripitur puellula, parentes actutùm accerſunt magum, aſſerit hic ægritudinem eſſe â dæmone quopiam ei immiſſam, nec alia ratione pellendam, quàm oblato Filiolæ certo corporis ornamentorum genere, quo illa ætas mirificè capitur. Confeſtim exclamat puellula, ſe Chriſtianam eſſe, dæmonem nil in ipſam Iuris habere, ſe in ſcelus, quod parentes admiſerint conſulendo cacodæ- 36.

 mones,

mones, haud conſentire; nolle ſe horum ope frui, vnum Deum ſibi medicaturum, excederet inde impoſtor. Hæc enimverò obiurgatio parentes, & cęteros qui aderant, in magnam rapuit admirationem, iuſſeruntque exeſſe præſtigiatorem illum, ne Filiolæ dolorem augeret.

At creuit admiratio, poſtquam vtique infans eo ipſo die palàm vaticinata eſt, ſuam, ſi ad templum deferretur, certo inſtaurandam valetudinem, vti reipſa euenit. Qua de cauſa parens vterq; Filiolæ religionem amplecti non dubitauerunt.

Ado-

Adoleſcentula quindecim 37.
annos nata, lectiſſimæ reliquas inter indolis, etiamnum catechumena, extrema hyeme anni ſuperioris in ſeruitutem fuerat abrepta. Erant ei mater & ſoror præſtantis in Deum vtraque pietatis; quæ nil aliud lamentabantur, quàm ſororis nondum luſtralibus vndis ablutæ ſeruitutem. Sed nec ipſa ſe deſerebat, quin immò perſæpe Deum hiſce vocibus cõpellabat: mi Deus, & Deus matris ac ſororis meæ, quæ tui liquidiorem, quàm ego notitiam hauſerunt, quæque tibi tam fidelem ad-

hibent

hibent cultum, miſerere mei; nondum tibi ſum per baptiſmum renata; eius me compotem gratiæ fac, priuſquam è vita decedam. Die quopiam verſabatur in agro, quem tritico Indico conſerebat, iuſſu Heri, cum ecce ad eius aures allabitur cœleſte melos, Angelorum, modulos Horarum veſpertinarum, quos aliàs audierat, æmulantium. Vertit ſe in omnem partem hos viſura Orpheos, quos putabat eſſe homines Gallos. At cum nil cerneret, in genua prouoluta fit Deo ſupplex moxque ſentit animum excitari ſpe eua-

euadendi miſeram ſeruitu-
tem, cum tamen nulla eius
rei ſeſe offerret ratio. Ali-
quot diebus poſt eâdem ob-
lectata muſicâ, ſe vti nuper
in genua deijcit, & eandem
ſibi fiduciam creſcere ani-
maduertit. Demum vbi ter-
tiùm ijdem moduli fuerunt
iterati, eadem ſpes robora
rata, ſe Numini & viæ pror-
ſus ignotæ committit, vt pa-
triam repetat, & id quidem
ſine commeatu vllo, vno co-
mite Deo, qui ſpatio 80. Leu-
carum ſaluam & incolumē
huc deduxit. Nos protinus
obteſtata, vt ſe ſacro fonti
admoueremus; votiq; com-
potem

potem fecimus, poſtquam cognouimus, quanta illam cura ſupremus Dominus cõplecteretur, quanto amore proſequeretur eandem. Rectà hanc ſanctæ Mariæ ſedem petierat, tametſi breuiore itinere ad pagum, in quo paterni lares, deferri poterat. Poſt id locorum plurimùm in pietate promouit; nec finem vllum Diuinas miſerationes deprædicandi facere poteſt. Cum adhuc ſeruitium toleraret, crebrò ad id ſolicitata fuit, quod abſq; flagitio committere non poterat. Nec vnquam eo adigi potuit, vel fingeret ſe ad ſce-

lus

lus paratum; vt proinde cũ impudici lenones à ſe operam perdi viderent, non ſemel de illa necanda conſilium ceperint; quam ea necem æquo præſtolabatur animo, mori quàm criminis labem cõtrahere præoptans.

Finem huic capiti imponere non poſſem, ſi omnia 39.
commemorare vellem Diuinæ erga hoſce ſilueſtres homines gratiæ argumenta, & effecta, quæ nos quotidie demiramur, & ob quæ olim inter Beatas illas Mentes largiſſimam Dei manum abſq; fatigatione vel faſtidio vllo celebrabimus.

Illud

40. Illud tamen præterire nequeo, videlicet Chriſtianos eſſe vniuerſim ita affectos, vt amiſſis liberis, coniugibus, parentibus, omni re domeſticâ, in ipſo exilij procinctu multi illorum Deum ita alloquantur: mi Deus ſis benedictus; haſce detrimentoſas clades ægrè ferre nequeo, quando me Fides docet, amorem, quo Chriſtianos proſequêris, non in caducorum, ſed æternorum largitione bonorum conſiſtere. Te in extremis meis malis, ſi vnquam aliàs per omnem vitam, laudo, prædicoque; Tu enim pater meus es,

es, mihiq́ue, vt excelſo animo feram, quidquid aduerſi euenire poteſt, ſufficit ſcire, me amari abs te.

Id autem in his omnibus 41.
ſingularem mihi admiratio-
nem adfert, quod in tam ex-
imios virtutum actus non e-
rumpant cunctabundi, laxa-
tis fortè prius aliquantiſper
prauæ cuipiam appetitioni
habenis, ſed Diuina illos
gratia præueniat, atque pri-
mis animi motibus ita po-
tenter dominetur, vt incita-
tiore ſtudio in bona immor-
talia quàm peritura ferãtur,
vt mirifica hæc res Deo ſit
ſempiternæ laudi vouemus
exoptamuſq;.

CA-

CAPVT V.

MENSE MARtio anni 1649. capiuntur oppida Miſsionis S. Ignatij, igne necantur Chriſtiani, ſentitur patrocinium ſancti Ioſephi.

42\. AVgebatur in dies Chriſtiana Religio, hiſce populis prolixè fauente Cœlo; cùm Deus, cuius Numen atque conſilium fide potiùs, & ſilentio adorare, quàm argumentis, ac diſputationibus indagare homini fas eſt occaſionem inde gloriæ

gloriæ ſuæ, tametſi nobis per quam grauem, aperuit.

Dies XXVI. Martij anni 43.
1649. dedit initium noſtræ calamitati, ſi dici tamen calamitas debet, quæ multis obtulit ſalutē ſempiternam.

Iraquani Huronum hoſtes numero circiter mille armati, & pleriq; fiſtulis ferreis, quas ab Hollandis fœderatis habent, huius prouinciæ fines ſilentio noctis attigerunt, nemini cognito eorum aduentu, quamuis iam tum in autumno domo diſceſſerint. Hyeme in ſiluis tota venatibus exactâ, difficillimum per niues iter leucarum

[redacted]

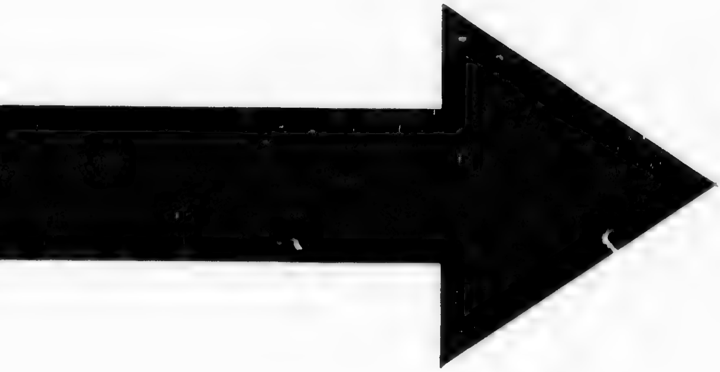

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

6"

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

leucarum ducentarum fece-
runt; vt nos opprimerent.
De nocte igitur explorauêre
conditionem loci primi, quẽ
deſignauerant. Is cinctus e-
rat palis pineis, quindecim
ſedecimúe pedes altis, pro-
fundaque foſsâ; vndique-
verſum hunc locum egregiè
muniente naturâ; niſi quâ
per exiguum ſpacium facil-
lior aditus aperiebatur ho-
ſti. Illac irrupit hoſtis primâ
aurorâ, tam inobſeruatus, ac
celer; vt potitus antè loco
fuerit, quam arma corripe-
rentur, omnibus alto ſopore
merſis, nullaque turbatis
colligendi ſeſe relicta morâ.

Atque

Atque ita oppidum illud captum fuit, ferè ſine ſanguine, cùm ex Iraquanis non niſi decem ceciderint, Hurones vero vniuerſi, viri, vxores, liberi, pars, in veſtigio ſint obtruncati, pars capti, atq; ad tormenta morte acerbiora reſeruati.

Tres duntaxat viri per ni- 44.
ues euaſere ſeminudi, qui claſſicum ſimul atque terrorem in proximum oppidũ propagârunt, vnâ circiter leucâ, ſeu horæ ſpatio à priore diſtans. Id oppidum à S. Ignatio dicebatur, quod ab ineunte hieme incolarum plerique deſeruerant, metu

ac

ac providentiâ diſcrimen anteuertentium; vt adeo clades intra mediocritatem ferè conſiſtens vltra quadringenta capita non ſæuierit.

5\. Non ſtetit illic hoſtis, ſed victoriam proſecutus nondum orto ſole inſtructa acie adeſt ad oppidum S. Ludouici, palorum ſepe perquàm firma munitum, illud, vi atatque impreſſione euertendum. Vix emigrarat imbellis mulierum iuuenumque turba, Iraquanorum aduentantium excita rumore. Quibus plus animi erat, ij numero fere octoginta, certi ſe defendere,

ſendere, ſemel atque iterum hoſtilem irruptionem repulere, occiſis audaciſſimorum quorumque triginta, ſauciatis pluribus. At poſtquam Iraquenſes palorum ſepem illam laxauere ſecuribus, viamq́ue ſibi atque aditum aperuere, tum demum numero virtus ceſſit.

Sub horam nonam ante- 46.
meridianam è domo noſtra S. Mariæ flammam illius oppidi ædes abſumentem, proſpeximus. Eò quippe victor hoſtis ingreſſus vaſtarat omnia, proiectis in medios ignes ſenibus, ægris, pueris puelliſq́ue, quibus

quibus euadendi facultas nulla; illis præterea, quos accepta vulnera retinebant, quò minus captiuorum turbam ſequerentur. Illas flammas, miſtumq; fumum conſpicati, facilè quid ſubeſſet, coniecimus, cum id oppidum vltra leucæ ſpatium à nobis haud diſtaret. Chriſtiani duo, qui incendium effugerant, ſub idem tempus aduenientes, nobis rem expoſuêre.

47. In eo S. Ludouici oppido erant id temporis è noſtris Patribus duo, P. Ioannes de Brebeuf, & P. Gabriel Lallement, qui procurabāt quinque

que oppidula ſat vicina, quæ conficiebant, Miſſionem vnam ex illis vndecim, de quibus paulò ſuprà docuimus, nobis à S. Ignatio dictam. Hos Patres, Chriſtiani quidam rogauerant, vitam vt ſuam maiori diuinæ gloriæ ſeruarent. Et erat hoc eis factu perinde promptum, atque illis pluſquam quingentis, qui primo tumultu eruperant, ſat temporis nacti, quoad tuta reciperent ſeſe; niſi ardor mentis ad Numen in præſens ſibi glorioſius demerendum obſtaret, queiſque crediti gregis ſalute nihil erat antiquius,

mortem in eâ cauſâ, quàm vitam mallent. Omnia temporis illius momenta expendebant, velut omnium pretioſiſſima, quibusvnquam frui contigit. Alter quo loco certamen maximè feruebat, Catechumenos ſalutari fonte tingere, alter Neophytos à peccatis abſoluere, animare Chriſtianos, & cohortari ad conſtantiam vterq;. Quorum quidem fides & amor erga Patres ac Paſtores ſuos haud aliàs ardentior fuit.

48. Quidam paganus cum videret omnia deſperationi proxima, ſermonem inijcere de fuga capeſſendâ cœpit.

Huic

Huic conſilio vehementer interceſſit vnus è Chriſtianis, cui nomen Stephanus Annaotaha, inter ſuos celebratus admodum ob animi robur, atque res belli proſperè fortiterque geſtas. Prô nefas! inquit, num hoſce bonos Patres, qui pro nobis diſcrimini obiecere vitam, deſtituemus? eorum pro ſalute noſtra ſtudium certam ipſis mortem offeret; neque enim iam per niues licet ſuãmmet eis ſalutem quærere. Quin igitur vnà cum illis morimur, vnamque conſtantiæ mercedem cœlum capimus?

49. Hic vir paucis antè diebus annorum omnium culpas expoſuerat ſacerdoti, venturi diſcriminis præſagax, optareque teſtatus, vti mors eum cœlo paratum deprehenderet. Et verò tam inſolitum mentis ardorem præ ſe ferebat, quemadmodum & ex reliquis Chriſtianis multi, vt ſatis celebrare non poſſimus prouidentiam Dei erga tot prædeſtinatos, quorum ſingula vitæ mortiſque momenta ex æquo gubernat.

50. Atque hi Chriſtiani ferè omnes in hoſtium manus venêre viui, eumque ijs noſtri

ſtri duo Patres, huius paſto-res eccleſiæ. Non è veſtigio necati fuere, hoſtilem ſæui-tiã tantiſper differente Deo, dum coronæ illuſtrioris af-fulgeret occaſio; qua de re loquemur poſtea.

Expugnato igitur atque in cineres redacto S. Ludouici oppido, Iraquenſes rediere ad munimenta ſua in oppi-do S. Ignatij, vbi reliquerant magnum præſidium, quoq; ſe in ſequiore caſu recipe-rent, ſepoſitâ ibidem anno-nâ, quæ & ex hauſtis ſolatiũ foret, & viaticum redeunti-bus.

Sub eiuſdem diei veſpe- 51.

 ram

ram miſere duos, qui ſtatum noſtræ Domûs ad S. Mariæ explorarent. Qui cùm ad ſenatũ bellicum retuliſſent, quæ viderant, decretum eſt, vt poſtero die manè peteremur armis. Victoriam glorioſiorem omnibus, quas vnquam antea retulerant, ſibi pollicebantur. Stabamus nos non armis modò, ſed etiam animis ad reſiſtẽdum parati; neq; vllũ è Gallis videre fuit, cui nõ ante vitam eſſet cauſa moriendi. Religio, & Chriſtianiſmus his in locis agebatur, quem conſeruari ad Dei gloriam pertinebat; vnde maiorem quoq; in eo fiduciã ponebamus. In

Interim pars Huronum, 52.
quos vocant Atinniaoenten, (id eſt, gentem, quæ vrſum præferat in inſignibus) correptis repente armis 17. Martij, numero trecenti, qui maiores ſuppetias opperiebantur, primò diluculò, tacito agmine ſtabant in inſidijs, vt aliquos hoſtium manipulos de improuiſo opprimerent.

Iraquani circitèr ducenti, qui ab exercitu receſſerant, vt præirent, noſtramq; Domum priores aggrederētur, nonnullos ex Huronum præcurſoribus, de quibus memoratum, obuios habuere.

Quos poſt aliquam velitationem auerſos in fugam, fortiter inſecutus hoſtium manipulus in conſpectum vſque munitionum noſtrarum, multos ex ijs in tumultu peremit inter niues. At cùm animoſiores fortiter opponerent ſe hoſti, eò ſuperiores euaſerunt, atque in oppidi S. Ludouici ſepta compulerunt, captis ad triginta.

53. Vbi major exercitus pars ſuorum cladem accepit, impetu ruit in noſtros, qui victoriam proſequebantur. Erant hi delecti ex oppido Conceptionis, ac præterea

non-

nonnulli è S. Magdalenæ. Et quamquam numerus intra centum, & quinquaginta ſtetit, non tamen animis conciderunt. Dant ſeſe in preces, atque inde ſuſcipiunt defenſionem loci; qui cùm nuper captus receptusque fuiſſet, non poterat ampliùs ſine temeritate defendi. Atrox hinc atque illinc ortum prælium, noſtris, etſi numero pauciores erant, crebras eruptiones facientibus, hoſtemque non ſemel ſubmouentibus. Sed cum conflictus duraret in multam noctem, & è Chriſtianis non niſi viginti, & illi maximam

partem vulneribus debiles ſupereſſent, victoria ſtetit à parte peiori. Quæ tamen & ipſis magno vtique conſtitit, poſtquam & dux eorum grauiter ſauciatus, & è fortiſſimis quibuſque propemodum centum in conflictu periere.

54. Dehinc tota nocte Galli noſtri armis accincti ſteterunt, hoſtem victorem ad noſtras portas præſtolantes. Nos preces repetimus, in quibus vnis fiduciæ iam noſtræ anchora defixa erat, cùm aliunde quàm è cœlo nobis nullæ lucerent ſuppetiæ. Pridie eius diei, qui ſacer eſt S.

Ioſe-

Ioſepho, qui huic regioni tutela præeſt, ad tam potentem Patronum cliente cultu confugiendi non tantùm facultatem, ſed etiam neceſſitatem nobis oblatam eſſe, cenſuimus. Voto igitur nos obſtrinximus, vt Sacerdotes quot menſibus per annum ſacris ſemel in eius honorem operaremur. Et quotquot aderant, addidere votiuæ pęnitentiæ opera varia. Quod vtrimque factum propterea, vt nos ſanctiùs diuinæ volũtati offerremus, ſiue viuendũ nobis, ſiue moriendum eſſet, cõſiderãtibꝰ nos veluti victimas Dño noſtro cõſecratas,

obliga-

obligatasque, quæ opperiantur horam, quâ horâ eius gloriæ ac nutui cadant, eam nec retardando neque accelerando. Tota dies magno vtrimque ſilentio acta, trepidante populo, nouamque calamitatem prætimente.

55. Die 19. ſanctiſſimi Ioſephi natali, ſubitus pauor hoſtilem exercitum inuaſit, alijs confusè recedentibus, alijs nil niſi fugam meditantibus. Eorum duces coacti cedere pauori, qui eos corripuerat. Diſceſſum igitur præcipitãt, confeſtim præire iuſſa parte captiuorum, qui non ſecus quam

quam equi clitellarij, ſpolijs
eorum ſupra vires onerati
agebantur, atque in aliud
tempus morti ſeruabantur.

Reliquos captiuos, quos 56.
pari ſupplicio deſtinauerant,
ad columnas humi depactas,
& in diuerſis tugurijs diſpo-
ſitas alligarunt. Ipſis autem
tugurijs vndique ſubdidere
faces ſuo in abitu, vt eminus
partim oculos, partim aures
crudeli voluptate paſcerent.
Miſerabili eiulatu atquē cla-
more perſonabant illæ victi-
mæ medijs in flammis, in
quibus liberi ad matris latus,
maritus iuxta vxorem aſſa-
batur. Ipſa crudelitas com-

miſe-

miſeratione mota fuiſſet eo ſpectaculo, in quo nihil erat humanum præter, innocentiam eorum, qui cruciabantur, maximam partem Chriſtiani.

Huius immanitatis nuntium anus quædam medio ex buſto erepta pertulit, ad oppidum S. Michaëlis vbi 700. pugnæ ſtabant parati. Qui mox inſecuti hoſtem, at tridui itinere non aſſecuti, deficiente ad hoc iam annona, metúq; inuadendi hostē victorijs ferocem, fiſtuliſque ferreis, quas pauci è noſtris habebant, armatum, inceſſente, re infecta rediere. In

via

via reperiunt diuerſos hac illac captiuos ; qui cùm ob virium debilitatem non poſſent victores effuſos in fugã ſequi, habebant capita ſecuribus in duas fiſſa partes, alij ad columnam ſemiuſti iacebant.

CAPVT VI.

DE P. IOANNIS de Brebeuf morte inclita, nece crudeliſſima.

VBi poſtridie manè 57.
de hoſtium diſceſſu
certio.

certiores facti fuimus, cum priùs ex nonnullis captiuis, qui profugerant, cognouiſſemus de nece Patris Ioannis de Brebeuf, atque Patris Gabrielis Lallement, è noſtris Patribus vnum, cum alijs ſeptem Gallis miſimus peruestigatum eorum cadauera. Oblata eis ſpecies plena horroris, reliquiæ inquam crudelitatis ipſius, aut potiùs reliquiæ amoris Diuini, qui ſolus in Martyrum ſupplicijs, ac morte triumphat.

58. Illos ego libenter illuſtri hoc nomine exornarem ſi mihi fas id eſſet, non eò ſolúm, quod Dei, atque proxi-

mi

mi amore ducti expoſuerunt ſeſe neci, neci dico, ſi vlla vnquam cuipiam illata eſt, diriſſimimæ, cùm & facillimè, & citra omnem noxium, in tuto vitam collocare potuiſſent, niſi eos maior Diuini, quàm proprij amoris egiſſet vis; ſed potiùs idcirco, quod ad Dei, hominumque, præcellentem amorem, quô ipſorum flagrabant animi, acceſſerit exitiale odium Fidei, atque Diuini Numinis ſceleſta contemptio, quæ barbaros incitabant, & quæ fuêre princeps cauſa, ob quã carnifices in illos tanta ſæuitie debacchati ſunt, quâ maiorem

iorem nulla tyrannorum rabies, in Martyres, qui inter crudeliſſima tormenta de vita, & morte triumphum egerunt, exeruit omnibus retro ſæculis.

59. Hoc abſque amplificatione dici credes, lector, vbi exquiſitiſſima ſupplicia, quibus excarnificati fuerunt, enumerauero ex ore illorum, qui interfuere omnib⁹. Simplex erit narratio, in qua fortè non ſeruabo illum ordinem, qui in ijs inferendis eſt ſeruatus, nec enim is mihi integrè perſpectus eſt.

Exequar hoc capite ea, quæ Pater Ioannes de Brebeuf,

beuf, ſequenti quę P. Gabriel Lallement ſunt perpeſſi.

Primo igitur capto Patri Ioanni de Brebeuf veſtes detractæ ſunt planè omnes totumq; corpus ad plagas contumeliamque nudatum.

Deinde euulſi radicitus 60.
vngues aliquot: Adhæc ſub primum ſuum ingreſſum in ſancti Ignatij vicum certatim fuſtibus petulantiſſimo quoque conuerberantur ei dorſum, pectus, latera; cæduntur tibiæ, ipſe adeo vultus crebris pulſatur baculorum ictibus, tam fœdum, immanemque in modum nulla vt corporis pars videretur, quæ

quæ vel plagis non hiaret, vel vibicibus lacerata non tumeret liueretque.

61. In hoc atroci fuſtuario, chariſſimi ſui gregis nec memoriam, nec curam poſuit longè optimus hic Paſtor; ſed cinctum ſe Chriſtianis, quos religione imbuerat, quique iuxta cum illo capti fuerant, conſpicatus, filij mei, inquit, hîc in cruciamentis lumina cœlo tendamus, mentes animosque ad Superos attollamus; Deum nunc quidem arbitrum ac teſtem, paulò pòſt verò remuneratorem noſtrorum cruciatuum cogitemus. In

hac, quam ſuſcepimus, fide, & religione occumbamus fortiter, & à Diuina clementia ſperemus conſtanter fore, ſuis vt ſtet ea promiſſis. Veſtri me maior lõgè, quàm meimet tangit miſeratio; at forti, obfirmatoque animo exantlate pauxillum, quod ſupereſt corporis afflictationum; vnà cum vita mortali finem eæ capient, non capiet glorioſa merces, quæ illas excipiet. Subdunt Chriſtiani: Echon (id nomen Patri Ioanni indiderant) dum artus noſtri, atque corpora lacerabuntur in terra, mentes noſtræ hærebunt cœlo defixæ;

fixæ; ſupplica pro nobis tu Numini; ipſum nos inuocare non deſiſtemus, quoad ſpirabimus.

62. Nonnulli ex Huronibus, qui olim ab Iraquanis capti fuerant, inque horum mores immigrauerant, & Chriſtianæ religioni iam pridem infenſi infeſtique erant, excanduere, viſo Patrem Ioannem de Brebeuf tam fidenter, tanta verborum libertate, tamque ſolutâ ſui ipſius curâ metuque animo in toties, tamque cruciabiliter ingeminata diuerberatione loqui. Quare nouo prorſus atque inuſitato ſup-

plicij

plicij genere illum excruciant. Erat autem id eiuſmodi. Sub axillas dextram, ſiniſtrámque, atque ad lumbos admouent igne candentes ſecures; ex ijs etiam collare fabricantur, atque illo, Patris ceruices, ac iugulum innectunt. Quo fiebat, vt quoties corporis partem aliquam mouebat, toties nouum ipſe ſibi procrearet dolorem. Cùm enim antrorſum ſeſe inclinabat, ſecures à tergo pendulæ, quæ ignem induerant, humeros vndique adurebant acerrimè.

Quod

Quod ſi huius cruciatus declinandi mitigandiue gratia erecto vertice ſeſe aliquantiſper recuruaret, pectus haud paulò inclementiùs ab allambentibus, incumbentibúſue ſecuribus vſtulabatur. Conſiſteret ipſe æquata corporis mole neutram in partem pronus, tum enimvero tormentorum duplicabatur ſenſus, cùm quotquot erant appenſæ ſecures, ea ratione ac ſitu corpus contingerent, contactuque vrerent.

63. Non ſtetit hîc ſæuities carnificum ſed ingenioſa in tormenta, aliud ſuper aliud com-

comminiſcitur. Nectunt ij de corticibus cingulum, idque pice ac reſina farciunt; farto medium Patrem cingunt, ac ſubinde illud accendunt, totumque corpus crudelem ſimul ac miſerandum in modum vrunt, torquentque.

At Chriſti athleta perfert hæc Marpeſiæ cautis inſtar immotus, ac veluti ſenſûs omnis flammas inter & ignem expers, nullum edit clamorem, ſed profundo merſus ſilentio hæret aliquamdiu, quod quidem tortores ipſos in ſtuporem dabat. Erat haud dubiè id tem-

poris mens eius in Deum ab-ſorpta.

Vt vero ad ſe quaſi ſomno exitus rediјt, aggreſſus eſt ad ſalutis monita tum Ethnicis, tum vel maxime Chriſtianis, qui capti attinebantur, eiuſque miſerebantur, impertienda.

64. At impij carnifices pio Patris ſtudio efferati, os ipſi arctè ocludunt, impedituri quò minùs de Deo verba facere pergeret. Inſuper naſum ipſi deſecant, ac præterea labia auellunt diſcerpuntque. Verum enimuero manans è corpore cruor haud paulò vocalior erat ip-

ſis

ſis labris. Cumq́ue nondum eſſet cor auulſum, ſed in lacerato, laniatoq́ue corpore ſuum etiam tunc imperium retineret generoſus animus, fidele ipſi obſequium ad extremum vſque anhelitum, lingua præſtabat, quà grates Numini de ipſorum quoque acerbitate ſuppliciorum agendo, quà Chriſtianis potentiùs, quàm alias unquam in omni vita animos addendo.

Vbi diu, multumq́ue fer- 65.
ro, & igne in hanc innoxiam
inſontemq́; victimam deſæ-
uitum eſt, placuit & aquæ
ſupplicio torquere. Erant,

vt ſuprà demonſtratum eſt, inter Carnifices nonnulli Hurones, iam pridem ab Iraquanis bello capti, pridem ſacris inſenſi ritibus, qui cùm olim fuiſſent in Huronia rerum Diuinarum cognitione ſatis imbuti, ea ſcurriliter, atque impiè, re ipſa quidem in luculentius Patrum decus, maioremq́ue honorem, at ſimul in ſuam abuti perniciem ſunt orſi, hac, quam horrens commemoro, ratione.

66. In ludibrium ſacri baptiſmatis, quod Pater Ioannes de Brebeuf media inter tela glandiumq́ue imbres, tam eximia

eximia cum charitate impertierat, nouo ſanè, atque cruciabili baptiſmi genere, illum luſtrare ſunt aggreſſi; aqua videlicet feruente eum à vertice ad calcem perfuderunt, idque non ſemel, aut iterum, ſed tertiò; nec ſine impijs ſarcaſmis. Te, inquiebant infelices illi, baptizamus, vt cœli potiaris beatitate; abſque enim bono baptiſmo nequit æterna comparari ſalus. Alij cum ſubſannatione addebant: te enimuero pro amico tractamus, quando futuri ſumus cauſa ſummæ tuæ inter ſuperos felicitatis. Nobis ob

tam præclara officia gratias dic, & habe, quantò plus enim perpetiere, tantò te Deus tuus ampliori mercede mactatum ibit.

67. Patris corpus diuexabat grauiter quidem aquæ bullientis affuſio, at longè grauiùs animum afficiebant voces impiæ. Nihilominus quantò crudeliùs cumulabantur tormenta, tantò impenſiùs obteſtabatur Deum, ne ob ſua delicta ipſe occæcatus illos Gentiles, quibus ex animo ignoſcebat, flammis æternis addiceret.

Iam verè concinere poteſt

teſt lætum illud: *tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium.*

Ab aquis reditum ad ignem. Quòd enim heros inuictus finem inuocandi, celebrandique Numinis, pro quo cruciabatur, quódq; animo altiſſimè inſitum erat, non faceret, eius in os haud ſemel titiones, & ex cortice compactas ingreſſere tædas, quibus linguam, palatum, fauces vſtulauerunt. 68.

Diuerſas corporis partes ferro aperuerunt, atque amplificando dolori, in hiantia vulnera ignitas immerſerunt ſecures.

69. Membranam cranio proximè imminentem barbarię plusquam Scythica auellerunt, & diripuerunt; pedes amputarunt, vibrata quoq; in mandibularum vnam ſecuri, eam in duas diſſiderunt partes.

Viuo etiam nunc, & ſpiranti euulſum cor, aperto ſupra pectus aditu, quô feri anthropophagi veſci nō dubitarunt, calentemque ſanguinem è pectore affatim ſaturientem ſacrilega manu exceperunt, hauſeruntque. Feminum carnem prorſus omnem ad ipſa vſque oſſa reſecuerunt, auelleruntq; &

& eius in oculis (prô feros homines, ſi tamen homines) prunis aſſatas eſitauerunt.

Hæc omnia tormentorum genera pertulit P. Ioannes de Brebeuf die decima ſexta Martij, anno 1648. Tres circiter horas tenuit ſæua carnificina; ſub quartam pomeridianam è corporis ergaſtulo migrauit generoſus animus ad capeſſendam victoriæ palmam. 70.

Illud non prætereundum, quod iam iam reuinciendus ad columnam, quæ & memoratorum certaminum palęſtra, & vitæ meta ex deſtinato futura erat, in genua 71.

procubuerit, columnā brachijs ſtrinxerit, eamq́; tenerrimè, ceu pignus atque arrham felicitatis æternæ diſſuauiatus ſit, non ſine precibus feruentiſſimis, quas tamen abrumpere coëgit impia tortorum crudelitas.

CAPVT VII.

P. GABRIEL Lallement cruciatur ſæuiſsimè, occumbit fortiſſimè.

72. PLeraq; omnia cruciatuum genera, quæ exhauſit

hauſit Pater Ioannes de Brebeuf, fuere & Patri Gabrieli Lallement exantlanda, atq; inſuper alia nonnulla.

Fuit enim & ipſe primùm veſtibus nudatus. Deinde fuſtibus ea, qua Pater de Brebeuf, ſæuitie contuſus. Poſtea euulſi vngues. Præterea appenſæ, applicitæque ſecures igne animatæ. Adhæc cingulo ardente ſuccincti renes. Et quia dùm immaniſſimè diſcruciabatur, perinde ac P. Ioannes de Brebeuf de Deo liberè, fidenterque, verba faciebat, fuit inſuper alter manibus truncatus, alter ſubulis, ferreiſque,

cuſpi-

cuſpidibus identidem fodicatus. Septimò aqua præferuida iteratò perfuſum, corpus vniuerſum, atque octauò paſſim ſecuribus fiſſum, laniatumque.

73. Nonò ipſi quoque apertum ferro pectus, & decimô cor exemptum, perque infandam ingluuiem deuoratum. Vndecimò effuſus, hauſtuſque ſanguis. Duodecimò ei, atque Patri de Brebeuf, femora, ſuræ, brachia carnibus exuta, & in ferales epulas verſa. Decimotertiò titiones, faceſque ardentes crebrò in os, decimo quartò autem in cicatrices, & plagas

gas ſecures igne candentes ſæpe ſæpius intruſæ.

Hiſce ſupplicijs, quæ ipſi cum P. Ioanne de Brebeuf fuere communia, acceſſerunt alia. Etenim decimo quintò effoſi fuerunt ipſi oculi, atque decimo ſextò in eorum cauum per ſummam crudelitatem, ac petulantiā prunæ ingeſtæ? Decimo ſeptimò ſecundûm ſiniſtram aurem tam altè infixa ſecuris, vt cerebrum promineret. Decimo octauò ac poſtremò toties, tamq; barbarè in eum eſt igne ſæuitum, vt nobis nō licuerit à vertice ad plantas vllam corporis partem 74.

videre

videre quæ cùm viueret, ſpiraret, ſentiret Pater Gabriel, non fuerit toſta, atque vſta; non linguæ, non palato pepercit flamma.

75. Cùm maximè acerbiſſimeq́; vreret ignis, hic Chriſti pugil, atq; inuictus heros lumina vultumq́ue cœlo tendebat, manus quandoq; iungebat, atq; ad Deum, quem vt ſuppetias ſibi veniret, ſuiſq́ue tortoribus veniam, atque impunitatem daret, precabatur, ſuſpiria imo ex corde ducta iactabat.

76. Carnificina eius longè diuturnior fuit, quàm Patris Ioannis de Brebeuf, etenim

à ſexta

à ſexta hora pomeridiana, diei decimiſexti Martij, ad nonam vſque diei decimiſeptimi vnum ex alio ſupplicium ei adhibitum, continuata quindecim horas, diu noctuque tormenta; quibus vt perferendis parem, conſtantemq́; adferret animum, columnam & ipſe ſuam defixis humi genibus fuit ſuauiſſimè deoſculatus, atq; Deum ardentiſſimè deueneratus, precatuſque ſibi vti athletæ aganotheta ipſe, militi imperator vires, atq; robur ad cuncta ea, qua par eſſet, animi firmitate, toleranda ſumminiſtraret. At per carnifi-

cum

cum ſæuam impietatem diu vacare precibus ei non licuit.

77. Quæ hoc atque ſuperiore capite commemoraui, comperta habeo omnia ex teſtibus omni fide dignis, qui, quæ ſuiſmet oculis vſurpauerunt, ea mihi coram recenſuerunt. Erant autem & ipſi cum vtroque Patre capti; ſed in aliud tempus, & lanienam aſſeruati cùm eſſent, locum fugæ, vitæq; ſeruandæ ſunt nacti.

CAPVT

CAPVT VIII.

PATRIS IOANNIS de Brebeuf, & Patris Gabrielis Lallement corpora terræ mandantur.

SEd tandem horrificæ 70
narrationi, commemorandæque portentoſæ huic crudelitati finem impono; quandoquidem omnia horum Chriſti pugilum membra, immortalis gloriæ dotibus condecorabuntur; ſuppliciorum, quæ tam fortiter pertulerunt, magnitudo,

do, menſura eorum felicitatis erit, & iam Cœlitum quiete fruuntur, atq;[illegible] in omne æuum perfruentur beati, feliceſque.

79. Hæc pretioſa lipſana condidimus vigeſimo primo die Martij, qui dies Dominicus erat; verbis exequi non poſſum, quàm ſingulari animorum ſenſu fuerimus in eos ſupremo hoc functi officio. Equidem vniuerſi, qui iuſtis funebribus interfuere, tam iucunda animi voluptate ſunt perfuſi, tamque tenero pietatis ſenſu delibuti, neminem, vt ſciam, qui conſimile mortis genus ſibi non

exopta-

exoptauerit potiùs, quàm vel exhorruerit, vel formidarit, & qui ſe terque quaterque beatum non cenſuerit, quòd eo in loco conſiſteret, quô fortè pauculis diebus pòſt obuentura ei eſſet feliciſſima ſors, vitam, ſanguinemque ea in cauſa profundendi. Nemo vnus eſt inter nos repertus, qui ſibi imperare potuerit, vt Deum ijs propitiare ſtuderet; ſed cogitationes noſtræ ad ſupremas illas immortalium ſedes, in quas eorum animas eſſe iam receptas non dubitabamus, continuò rapiebantur. Verum

vt vt ſit, à Diuino Numine ſupplicibus votis contendo, vt quod ipſum de nobis in arcano ſuo conſilio ſtatuit, id totum ſeu viuendum diutiùs, ſeu conſimili lethi genere nobis moriendum ſit, fiat.

CAPVT IX.

INDICANTVR nonnulla de Patris Gabrielis Lallement vita, ac moribus.

80. PAter Gabriel Lallemét vltimus quidem in arcenam deſcendit, è primis

mis tamen palmis ad ſe rapuit vnam. Ille, inquam, qui non niſi ſemeſtri antè in has oras perlatus erat, cecidit primas inter victimas, quibus in Chriſtiani Nominis, religioniſque execrationem perlitatum eſt.

Pluribus abhinc annis à diuino Numine cum lachrimis, & ſingultibus depopoſcerat id gratiæ, vt in hunc vltimum mundi angulum amandaretur, etſi habitu corporis eſſet admodum delicato, nec alijs viribus, quàm quas diuina manus, tum patiendi pro Saluatore Chriſto cupiditas ſufficiebat; quæ 81.

quidem quàm ardens, quàm ſincera, quàm æquis librata ponderibus fuerit, docet ipſius Patris Gabrielis chirographum, quod ab eius obitu reperi, quodq́ue exhibet rationes, quibus rationibus adductus vehementer adeò deſiderauerat ſeſe totum hiſce Miſſionibus impendere. Verba illius admetior.

82. Eæ rationes, mi Deus, & ſaluator ſunt. Prima vt me tot nominibus, quibus tibi ſum obſtrictus, exoluam. Si enim omnibus tuis voluptatibus, tuis honoribus, tua ſanctitate, tuis gaudijs, tua vita te abdicaſti, hæcq́; vniuerſa

verſa inſuper habuiſti, vt me miſerum in libertatem aſſereres, an non eſt plus quàm rationi conueniens, vt & ego hæc exemplo tuo à me proijciam, pro ſalute illarum animarum, quas ducis tuas? quæ tuo tibi ſanguine ſteterunt? quas ad mortem vſque amaſti? de quibus dixiſti, *quod vni ex minimus meis feciſtis, mihi feciſtis?*

Secundò. Quamquam me 83.
nulla grati animi ratio compelleret, ad hæc mei ipſius holocauſta tibi facienda, facerem nihilominus, omni ſtudio, expendendo magnitudinem adorandæ tuæ

maieſtatis, tuæque infinities infinitæ Bonitatis, dignæ vtique, vt quis ſe in tuum obſequium victimam immolet, ſeq; ipſum feliciter perdat, quò fideliter expleat id, quod tuæ de ſe voluntati, atque particularibus inſtinctibus, quibus in maius diuinæ gloriæ incrementum, eius tu mentem impellere digna-ris, arbitratur eſſe conſentaneum.

84. Tertiò. Quandoquidem adeo fui infelix, vt tuam offenderem Bonitatem, ô mi Ieſu! æquum eſt, vt tibi per inſolita ſupplicia faciam ſatis, atque idcirco mearum par-

partium eſt, per omnem reliquam vitam in tuo conſpectu incedere corde contrito, & humiliato, in eorum perpeſſione malorum, quę prior pro me pertuliſti.

Quarto. Sum propinquis, 85.
matri, ſororibuſque obſtrictus, in eoſque miſericordię tuæ vim vt deriuare contendam, iura me pietatis compellunt. Mi Deus! ne, amabò, permiſeris vnquam, vt quiſquam de hac familia, quam tanto proſecutus es amore, pereat in tuo conſpectu, inque illorum cenſum veniat, qui te execrationibus, ac diris in omne laceſ-

 ſent

ſent æuum. Sim ego pro ijs ſuccedanea victima: *quoniam ego in flagella paratus ſum, hîc vre, hîc ſeca, vt in æternum parcas.*

36. Quintò. Imò, Ieſu mi, & amor mi, neceſſe eſt, vt ſanguis tuus æquè pro barbaris, ac pro nobis fuſus, in eorum ſalutem reipſa cedat, eſtque hæc cauſa, ob quam tuæ gratiæ me commodarel, atque pro ipſis hoſtia, cadere volo.

37. Sextò. Conuenit, tuum vt nomen adoretur, tuum vt imperium per omnes orbis nationes extendatur, meamque vitam impendam, vt ex

hoſtis

hoſtis tui, ſatanæ ſeruitute miſeras haſce animas, quæ tibi, & ſanguine, & vitâ ſteterunt, eripiam, ac vindicem.

Septimò denique. Si rationi conuenit, vt mortales inter vnus aliquis amore compellatur, ad velificandum hac in re Chriſti Ieſu deſiderio, cum centies mille vitarum, ſi tot illi forent diſcrimine, cumque iactura omnium, quæ naturæ iucundiſſima, gratiſſimaque accidunt, neminem reperies, qui pluribus quàm tu nominibus ad hæc talia ſit obligatus. 88.

Expergiſcere igitur anima mea, perdamus nos ipſos ſanctè, hac vt voluptate ſacratum Chriſti Ieſu cor demulceamus. Promeretur id ipſe; nec potes id declinare, niſi erga ipſius amorem ingrata viuere, moriq́ue velis.

89. Hæ ſunt rationes, quæ illum ad hæc exciuerunt loca, vt vnà nobiſcùm in media barbarie mortem oppeteret. Eo nihil integrius, cùm & in prima adoleſcentia rebus perituris nuncium miſerit, & illis vndeviginti annis, quos in Societate traduxit, tantam habuerit conſcientiæ

tiæ nitoris rationem, minima vt vmbra non dico peccati, ſed cogitationum huic affinium, criminiſq; expertium, ei ad nihil aliud, quam ad ſeſe arctiùs cum Deo copulandum famularetur.

Poſt ſuum ad Hurones aduentum, tam acri ſtudio animum ad linguam, ſi qua ſub cœlo eſt, inamœnam cōdiſcendam appulerat, iamque tantùm in ea promouerat, vt non ampliùs dubitaremus, quin eius operâ his in regionibus ad ſuæ diuinæ gloriȩ augmentum vti deſtinaſſet Deus. Eius charitas, nullum reperiebat diſcrimē 90.

inter ſublimes diſciplinas, quæ illum ad id loci occupauerant, interque aculeatas linguæ barbaræ difficultates; quæ certè nil habet, quod ad ſe pelliciat, niſi quid venuſtatis, vt ex ea emicet, amor addat ſalutis alienæ. Non eſt in minimis harum regionum moleſtijs ponenda difficultas, quam neceſſe eſt perſentiſcat is, qui illud idioma ſub ipſum ætatis annum trigeſimum nonum repueraſcens condiſcere adlaborat.

91. Demum breuiſſimo illo tempore ſtadium decucurrit, è carceribus ad metas per-

peruenit; atq; ſpem, quam de eius induſtria, laboribuſque mortales iuxta ac ſuperi præceperant, impleuit proliximè, vitam pro Deo poſuit, atque hîc locorum Christi IESV crucem tot votis quæſitam reperit, cruentis eius inſignibus purpuratus.

Tametſi deſerendo mundum, vna deſeruerit ſpem honeſtarum ſanè conditionum, ad quas ſuus illum ortus eduxerat, poſſum tamen ex vero affirmare, togã illam, quam ſuo ſanguine tinxit, eſſe ſexcenties pretioſiorem omni oſtro, omnibus 92.

honoribus, quos ei mundus polliceri potuiſſet.

In vitales auras editus eſt Pariſijs, 30. Octobris, anno 1610. Societati noſtræ nomen dedit. 24. Martij anno 1630. In ea glorioſè occubit 17. Martij huius anni 1649. Hurones illi Atirontam dixere nomen.

CAPVT X.

DE P. IOANNIS de Brebeuf in Huroniā duplici profectione, miris viſis, & amore diuino.

Erat

ERat P. Ioannes de Bre- 93.
beuf à diuina mente,
ac prouidentia in pri-
mumHuronum Apoſtolum,
inque primum, qui è Socie-
tate noſtra huc pedem in-
ferret, lectus; qui quidem
ſuam ſpartam ita ſtrenuè cu-
rauit, & cùm ne vnus qui-
dem ex hiſce ſilueſtribus
hominibus Dei nomen, aut
numen inuocaret, tam feli-
cem ijs nauauit operam, vt
priuſquam vita ipſi per tam
exquiſitos cruciatus eripere-
tur, ſeptem propemodum
millia Chriſtiano lauacro
abluta, Chriſtique Ieſu cru-
cem vbique fixam, & ado-

ratam in regione, quæ ab orbe condito nulla Dei Hominis notitia tincta erat, ſuis vſurpârit oculis.

94. Fuit in nouam Franciam anno 1625. à R.P. Petro Cottono ablegatus, proque primo ſui tirocinij argumento, ac ſpecimine, hiemem errando per ſyluas, cum vicinis Kebeco monticolis tranſegit, vbi multorum patiendorum materies non defuit, exſpectanti æſtatem anni 1626. quâ huc ad Hurones aſcendit. Harum barbararum linguarum difficultates deuorauit ſucceſſu tam proſpero, vt videretur non niſi

ad

ad haſce natus factuſq; gentes.

Indolem, natiuumq; genium ad horum populorum viuendi rationem ita exegit, ac moderatus eſt, ſe omnibus omnia faciens, quò omnes Chriſto lucrifaceret, vt vniuerſorum ad ſe animos raperet, vnicè amaretur ab omnibus. Sed dum ita pulchre ſe dant initia, Galliam anno 1629. ab Anglis earum terrarum tunc potitis, & Fidei Catholicæ præcones ſolum vertere compellentib⁹, repetere fuit coactus. Verũ ipſis quoq; Anglis poſtmodũ iniqua eorundem locorum poſſeſ- 95.

poſſeſſione deturbatis, cõdẽ poſtliminio reuerſus Pater anno ſcilicet à Partu Virginis 1634. acta rurſum hieme Kebeci, iam linguæ probè peritus, plenuſque ſpebus haſce gentes in ſempiternæ ſalutis ſemitam adducendi.

96. Erat ad tantas ſpes opus viro omnibus abſoluto numeris, & inſigni præſertim vitę ſanctimonia conſpicuo. Hæc animi decora in ſe ipſe non videbat, videbant autem, atque admirabantur quotquot ipſum nouerant; virtutum eius ſplendori deerat nihil, videbanturq́; eſſe in eius natura inſitæ, atque

innatæ,

innatæ; quamquam, ſi ea quæ in intuentium oculos incurrebant, contenderes cum ijs, quæ animo condita ſtudioſè celabantur, hæc ſummi, illa propemodum nihili facturus eſſes; tam pretioſis nimirum Theſauris mentem ipſius locupletabat in dies munificentiſſima Dei manus.

Perſæpe Chriſti Domini noſtri ſpecies ipſi, aliàs lætior, & Beatos inter coruſcãtis, plerumque verò triſtior, & vel crucem baiulantis, vel eidem affixi, oblata fuit. Quæ res tantam in animo eius excitauit cupidinem, a- 97.

acerbiſ-

cerbiſſima quæque pro Nomine IESV exantlandi, vt quidquid tandem moleſtiarum, dolorumq; ſuſtineret, id totum nihil eſſe duceret; quin etiam infelicem ſuam deploraret ſortem, quòd crederet ſe nihil vnquam tolerasſe, nec dignum haberi, qui pro Deo ſuo quidquam pateretur.

98. Cœlorum quoque Reginæ aſpectu frequentiſſimè fuit recreatus; quæ in eius plerumque pectore ſuccendebat deſiderium patiendi, ſed cùm adeò liquidis voluptatibus, cumq; tam prono in diuinũ arbitrium ſtudio, vt

vt pluribus deinceps diebus in altiſſima pace, diuinæque magnitudinis ſenſu quodam admirabili acquieſceret.

Anno 1640. cuius integrã hiemem tranſegit in Miſſione Nationis, quam Neutram vocamus, eius in conſpectũ ſe dedit prægrãdis crux, quæ ex Iraquania aduentare videbatur. Id Patri, qui viæ comes ibat, manifeſtauit, eiq́; nonnulla de conſpectæ Crucis adiunctis ſciſcitanti id vnum reſpondit, Crucem illam adeò vaſtam fuiſſe, vt excipiendis nobis omnibus, qui his in oris agitabamus, par fuerit. 99.

Iuſſus

100 Juſſus erat hæc talia, quæ vim naturæ excedebant, ſcriptis mandare, & quidem ſi non omnia poſſet, ea ſaltem in tabulas referre, quorum reminiſci poterat faciliùs; magna ſiquidem, & perfrequens illarum copia erat, curaque perpes ſalutis proximorum vix locum dabat aliquid interdum commentario raptim conſignandi.

101 Subijcio duo poſtrema, quæ in eius ego codicillis reperi: magna inquit, crucum copia meo obtutui ſeſe obiecit, quas omnes amplexabar cupidè, ac libenter. Nocte in ſequente precationi inſiſtẽs, meque

meq́; diuino arbitrio dedens cum his dictis: *Fiat voluntas tua Domine; quid me vis facere?* exaudio vocem ingeminantem; *Tolle lege.* Orto die accepi in manus libellum de Imitatione Christi, ac fortuitò incidi in caput inſcriptũ: *de regia via S. Crucis.* Exinde in animo quietem magnam, tranquilitatemq́ue ſenſi, vbi materies alluxit, quidpiam in Dei cauſa perpetiendi.

Sub veſperum, dum precibus vaco, mentis oculis conſpicio meam, omniumq́ue noſtrorum Patrum veſtes maculis ſanguineis aſperſas; quod quidem mihi

non vulgarem admiratio-
nem attulit.

102 Quid hæc portenderint, nobis haud conſtat. An fortè tot crucibus, cruentiſque notis præmonſtrare voluit Deus, ſe idem in nos collaturum gratiæ munus, quô optimi illius Patris merita remuneratus eſt, Noſque ſanguine noſtro ſacroſanctas ſuas leges ſancituros eſſe? Id quidem nos iam latet, interim caſtiſſimis illum precibus obteſtamur, vt ſua ter ſancta voluntas ad extremũ vſque agonem in nobis expleatur.

103 Bonus hic Pater tanto di-

uinæ gloriæ rapiebatur ſtu-dio, vt vndecim, & amplius ante obitum annis, ſeſe nuncupato voto obſtrinxerit ad omnia per reliquum vitæ perferenda, quæ diuino honori propagando opportuna cenſeret; quod votum quotidie, dum ſacris operabatur, ipſo ſacroſanctæ Communionis tempore inſtaurabat.

Poſtea loci in eius ephe- 104
meridibus nihil reperio frequentius, quàm, quibus ſuccendebatur, deſideria pro Chriſti IESV honore acerbiſſima quæque perferendi. Hinc ita ſcripſit ipſe:

Sentio

Sentio me vehementer impelli ad moriendum pro Chriſto. Qui quidem impulſus ipſos octo, decemque dies continuos, perpeti æſtu tenebat. Demum vt ſe Deo victimam penitiſſimè conſecraret, vtque ſanctiùs optatiſſimam Martyrij horam occuparet, votum edidit conceptiſſimis hiſce verbis.

105 *Quid retribuam tibi Domine mi IESV, pro omnibus quæ retribuiſti mihi? calicem tuum accipiam, & nomen tuum inuocabo. Voueo ergo in conſpectu Patris tui ſanctiq; Spiritus, in conſpectu ſacratiſſimæ Matris tuæ, caſtiſſimique eius ſponſi Ioſephi; coram An-*

gelis, Apoſtolis, Martyribus, ſanctisq́; meis parentibus Ignatio, & Franciſco Xauerio; voueo inquam tibi Domine mi IESV, ſi mihi vnquam indigno famulo tuo martyrij gratia miſericorditer à te oblata fuerit, me huic gratiæ non defuturum, ſic vt impoſterum licere mihi nunquam velim, aut quæ ſeſe offerent moriendi pro te occaſiones declinare (niſi ita fieri ad maiorem gloriam iudicarem) aut iam inflictum mortis ictum, non acceptare gaudenter. Tibi ergo Domine mi IESV, & ſanguinem, & corpus, & ſpiritum meum iam ab hac die gaudenter offero, vt pro te, ſi ita dones, moriar, qui pro me mori dignatus es.

Fac,

Fac, vt ſic viuam, vt ita mori tandem me velis. Ita Domine, calicem tuum accipiam, & nomen tuum inuocabo. IESV IESV IESV.

106 In eius necem ſæpe conjurarunt alieni à noſtris ſacris. Si qua calamitas patriæ incubuiſſet, iactabant Ieſuitas illius eſſe auctores, & quidem principem ipſum Echon.

Si quãdo peſtilentia graſſabatur, atq; infeſta lues vicos depopulabatur, credebant, Echon ſuis magicis carminibus Orco euocaſſe Cacodæmones, cum quibus etiam illum habere commercium

cium ferebant. Fames non niſi ex eius imperio ingraueſcebat. Bello infelicibus auſpicijs geſto perſuadebant illi ſibi, Echon eſſe ſuorum conſiliorum proditorem, cū hoſtibus clandeſtina miſcere colloquia, ab ijs munera ad patriam prodendam accipere, alia mente ex Gallia non veniſſe, quàm vt omnes populos, quibuscum agebat, ſuis eijceret ſedibus, ſua ſpoliaret libertate; religionis Chriſtianæ propagandæ, Huronumque ſalutis promouendæ ſtudium obtentum eſſe, ſuos iugulos reipſa peti ab illo.

Verbo

107 Verbo, nomen Echon aliquot annorum decurſu tam infauſti ominis, tamque exitiale habitum fuit, vt eo ad territandos infantes vti aliquamdiu conſueuerint; crebrò etiam ægris perſuaſum fuerit, aſpectum ipſius eſſe illum ipſum dæmonem, à quo faſcinati eſſent, & qui tela mortifera eiacularetur. At cùm nondum illuxiſſet dies, quâ eum perimi oportebat, omnes, quæ in illum cudebantur machinationes, aliud efficiebant nihil, quàm vt & ſuam in Deũ fiduciam magis, magiſq; roboraret ipſe, & quotidie vi-

veret more hoſtiæ neci deſtinatæ, quam etſi peroptabat ipſe, accelerare tamen haud licebat.

Chriſtus Seruator ſæpius 108
illi demonſtrauit, nos à ſe defendi, ac protegi,& quidē in nos ſtygem furere, ſed pro libidine rabiem exonerare non poſſe. Anno 1637. cum totâ prouinciâ ad necem, cædemq́ue depoſceremur, perinde ac ſi nobis auctoribus invaluiſſent morbi contagioſi, qui vbique mortalium ſtrages edebant, grex dæmonum aliquoties ſeſe illi oſtentauit, nunc quidem ſub ſimulachro virorum fu-

rentium, aliàs verò inſtar monſtrorum terrificorum, adeoque leonum, vrſorum, equorumq́; indomitorum, quæ iam iam in illum facto agmine invaſura videbãtur. Sed nil omnino ſpectris illis mouebatur ſuæ anchoram ſpei in Deum defigens: In me aiebat, peragite, quidquid ſtatuit Numen, abſque enim illius nutu ne capillus quidem de capite meo decidet. Ad hæc verba, ſtygiarũ imaginum caterua momento dilabebatur.

109 Videbat aliàs Mortem manibus poſt tergum ad colum. nam iuxta ſe reuinctis, quæ

furioſo impetu in illum irruere nitebatur; at cùm vincula, quibus conſtricta erat, diffringere non poſſet, ad pedes eius imbellis, infirma, procumbebat.

CAPVT XI.

COMMEMOrantur alia de Patris Ioannis de Brebeuf viſis mirificis.

ANno 1640. cùm ver- 110
ſaretur in Gente Neu-
tra, alio quodam in
veſperum vergente die, di-
xit è Patribus noſtris vni,

mortem inſtar cadaueris carnibus exuti, ac ſolis hærentis oſſibus, ſibi conſpectam. Cumque ignoraret, quid ea res præſignificaret, haud parùm miratus eſt, vbi ſub diei ſequentis diluculum amicorum vnus, centurio oppidi, in quo colebant, ijs recenſuit, non neminem ex impijs Huronibus nomine Aoenhokoni, qui recens in eam prouinciam aduenerat, atque à ſuæ Gentis primoribus ablegatus fuerat, coëgiſſe ſenatum, munuſq; nouem bipennium (habentur eæ in his locis magno pretio) obtuliſſe, vt noſtros Patres

truci-

trucidarent, & ne ea, quæ hanc cædem conſecutura erant, in Hurones deuoluerentur. Hæc conſultatio per totam noctem tenuerat. Sed primipili Nationis Neutrius in parricidale ſcelus conſentire detrectarunt.

Hanc in Deum fiduciam hauriebat ex oratione, in qua ſæpe diuina patiebatur, vel vno verbo duarũ horarũ materiẽ ſubminiſtrante, non quidem intellectui, cuius torporem ipſe identidem incuſabat, ſed voluntati, in qua mirificos ſanè effectus progignebant arcana Fidei Myſteria, quibus adhæreſce- III.

bat ipſe magna cum tranquillitate, amore, voluptate. Quamuis autem facillimè, ſuauiſſimeque in Deo conquieſceret, ſeſe tamē ad precationem non minùs ſtudioſè parabat, quam vix heſterni tyrones.

112 Cum per diurnas occupationes ei non liceret tantum temporis orando Deo impendere, quantum libebat, conſuetam ipſe ſurgendi horam occupabat, ſummo manè conſurgens; quantumvis ſolitus quotidie ſit precationem in multam noctem producere, quoad laboribus, vigilijſq; feſſo corpuſculo

puſculo pauxillum quietis indulgere coactus, & dura humo recubans, nulla veſte exuta, in ſubſtratum, quem ſors obtulerat, truncum aut cremium, quod ei vicem ceruicalis erat, caput declinabat; nec plus ipſe quie- 112
tis, aut ſomni indulgebat corpori, quàm metus offendendi Numinis imperabat.

Memorat in ſuo ipſe com- 113
mentario, ſe omnibus exſolutum ſenſibus corporis, in extaſin raptum cum Deo intimè coniunctum, eumque ſtringendo amplexatū fuiſſe.

Aliàs refert, totum ſuum cor in Deum fuiſſe vehementi amoris impetu abſorptum, qui quidem amor præcipuè ferebatur in Chriſti Domini ſacratiſſimam perſonam, inque Chriſtum patientem.

114 Percrebrò ſentiebat hunc amorem atque ignem ſuo in animo gliſcere, in dies vehementiùs accendi, atque omnem à naturâ inſitam ſcoriam, quò ſplendidiùs niteret aurum Diuinæ gratiæ, detergere.

115 Ferijs Pentecoſtes anni 1640. cum de nocte coram auguſtiſſimæ Euchariſtiæ Sacramento preces funderet, ſubitò

ſubitò vidit ſe magno igne, cinctum; qui omnia quidem circulatim accendebat, ſed innoxius; nam vrebat, nil exurebat; eo autem igne ardente, ſenſit ſuo in animo flammas amoris ardentiores excitari, quam aliàs vnquam.

Beatiſſima Dei Parens, 116
Christi Nutritius Ioſephus, alij Diui, ac Cœleſtes Genij multò creberrimè ſeſe illi aſpectabiles præbuerunt. Vſu quondam venit, ſibi vt videre videretur montem prę. celſum ſanctis Virginibus ea ratione circumſeſſum, vt ab imis radicibus ad ſupremum

faſtigium, Virginum illarum chori ſenſim in arctius coirent, ac demum deſinerent in Monadem, quæ ipſam Chriſti Genitricem montis vertici inſidētem referebat.

117 Nonnunquam ſolus intuitus veſtium, quibus amiciebatur cœlorum Imperatrix, ſolæq́ue fimbriæ ex veſtibus eius defluentes tanto ſplendore illum perſtringebant, vt oculos altiùs tollere non ſuſtineret, veritus ne opprimeretur immenſa vi luminum, quibus virgo Mater coruſcabat.

At non erant hæc illa, quę poſtulabat, beneficia, cum

reuera

reuerà nunquam eorum cupido illum inceſſerit. Tamque ſedulò ea occultabat, vt ne verbulo quidem quidquam de illis mortalium vlli indicauerit, præterquam ijs, quibus vt omnes animi receſſus panderet, lege tenebatur.

Quem ex ijs identidem re- 118
ferebat, fructus erat, ſui maior demiſſio, diffidentia de ſeipſo, ſui infra omnes domeſticos æſtimatio, abiectioque, & denique timor, ne ſibi à dæmone imponeretur. Et vt eius mentem ita colluſtrarit Deus, vt in procul poſita, inque ipſa

alieno-

alienorum animorum adyta penetrare potuerit, ijs tamen luminibus vitę curſum haud moderabatur, ſed illis duntaxat, quæ & diuina fides, & obedientia accendebat.

CAPVT XII.

DE P. IOANNIS de Brebeuf excellenti obedientia, & animi demiſſione.

119 Contigit vt die quodã quærenti ex Chriſto Saluatore, *Domine quid me vis facere?* reſponderit Chri-

Chriſtus: *Vade ad Ananiam, & ipſe dicet tibi quid te oporteat facere.* Poſt id temporis ita roboratus fuit in iis, quæ iam antè conceperat, propoſitis, nullâ ſcilicet ſe agendorum norma, præterquam obedientiâ vſurum, vt verè, & Romano more pronunciare poſſim, hanc in eo virtutem fuiſſe ſuis omnibus numeris abſolutam. Ipſe ſiquidem in Moderatore ſolum Deum ſpectare; ſuum eidem pectus nudare, eundem in mentis arcana omnia ſimplicitate puerili admittere, ad omnia, quæ dabantur reſponſa, animum ſummè docilem adferre,

ferre, omnibus etiam à quibus abhorrebat natura, abſque vlla, non dico, tergiuerſatione, ſed etiam cunctatione acquieſcere, idq; non externa ſpecie ſolum, ſed intimo ex animo, non neſcius illam demum à ſupremo Numine Obedientiam probari, quæ præter alacritatem operis, pio intellectus, voluntatiſque affectu in obſequium properaret.

120 Dictitabat ſe ad nihil, quã ad parendum, habilem eſſe, hancque virtutem ſibi eſſe natiuam, & cùm nec iudicio multùm polleret, ſibique ipſi regendo par non eſ-

ſet,

ſet, ſe tantum voluptatis ex obedientia capere, quantum infans, qui cùm per ætatem nondum vel ingredi, vel firma veſtigia figere queat, gaudet ſe materno ſinu geſtari. *Agnoui in me nullum eſſe talentum* (ita ſcripſit anno 1631.) *tantùm pronum eſſe me ad obediendum. Mihi viſus ſum aptus ad ianuam cuſtodiendam, triclinium parandum, culinam faciendam. Geram me in Societate, ac ſi eſſem mendicus per gratiam admiſſus in Societatem, & omnia cogitabo mihi fieri ex gratia.*

Hæc

121 Hæc ſcribebat, hæc dicebat Pater de Brebeuf. Vir inquam, iudicio ſanè quàm limato, ac perpolito, prudentiaq́ue adeo Sanctâ, atque omnibus animi perturbationibus liberâ, vt demirarer quotidie eius eximiam in negotijs, quæ vel conſilio gerebat, vel manu ipſe pertractabat, ſolertiam, dexteritatemq́ue.

122 Ita demiſſè de ſe ſentiebat, vt ſub ſui Religioſi tyrocinij primordia, exitúmque, in Coadiutorum Temporalium cenſum adlegi petierit, ſe videlicet ſacra dignitate ratus indignum, at

verò

verò ad abiectiſſima quęque mediaſtinorum munia aptiſſimum; quibus etiam ſciſſimè perfungebatur, quoties ea vt capeſſeret, vel neceſſitas exigebat, vel nutus permittebat Superiorum, illi ea in re gratiam gratificari volentium.

Verùm illum ad maiora non minus idoneum finxerat natura, quâm elaborauerat virtus, atq; induſtria. Et cùm huic ipſe præeſſet Miſſioni, egoque illi magno meo bono ſubeſſem, eius mirabar, agendi regendique rationem, ſuauitatem, qua ſibi voluntates demerebatur 123

infe-

[redacted]

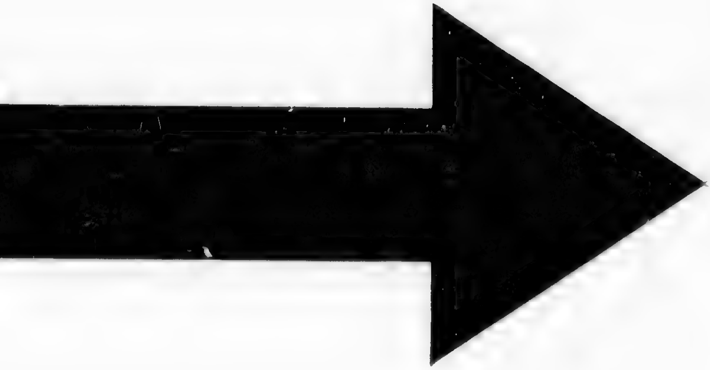

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

6″

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

inferiorum, animum in cœptis excelſum, & verè heroicum; in Diuini nutûs exſpectanda ſignificatione longanimitatem, in quibuslibet duris, & aſperis ſuſtinendis patientiam, ardens omnia illa, quæ in Dei honorem ceſſura confidebat, aggrediundi, perficiendiq; ſtudiũ.

124 Animi, quæ illi inerat, demiſſio, efficiebat, vt maiore cum cupiditate, voluptate, atque incitatiore naturæ propenſione ea complecteretur, quæ & abiectiſſima, & moleſtiſſima erant. Si terrâ iter faciendum, grauiſſimas ille ſarcinas baiulare, ſi ſecundo,

cundo, aduerſoúe canali remigandum, à primo diluculo ad primas faces remos impellere; ſi cæco vado tranſeundi torrentes, primus ille aquam, altamque ſubire, atque vltimus exire; nil ſæuum frigus, nil glaciem morari, licèt nudas tibias vreret algor, & omne corpus rigeret; primus è ſtrato ſurgere, vltimus cubitum concedere.

Suas preces de nocte per- 125
ſoluebat; & quiſcunque tandem languor membra teneret, quantumcumque laſſitudine grauia genua ſuccideret, confecto nimirum

itinere

itinere per loca præcipitijs horrentia, & robuſtiſſimis quibuſque ferè deſperationem adferentia; quocunque labore, triginta etiam dies continuatô defatigata membra quietem ſuaderent, ipſe nihilominus omnia quæ regulis noſtris præcipiuntur, non indiligentiùs peragebat, quàm qui otio abundat, viribuſque integris eſt. Nec vllam piarum actionũ, quas ſponte ſuſceperat obeundas, prætermittebat vnquam, etſi à grauiſſimis, ac plurimis negotijs, toto die diſtrictiſſimus.

126 Nonnunquam etiam illud

vſur-

vſurpare ſolebat, eſſe nobis interdiu congrediendũ cum hominibus, noctu cum Deo colloquendum; hunc quippe in finem eſſe ab vniuerſi Architecto diurni, nocturnique temporis diſpenſatas viciſſitudines. Illud in omnibus, quos ſuſcipiebat, laboribus, erat maximè illuſtre, quòd eos obiret tam placidè, tam dextrè, & ad amuſſim, vt qui illum obſeruabant, ipſum diuinioris naturæ genium per eum dicerent laborare. Sum ego Bos, inquiebat ipſe ad ſuum cognomen alludens, & non niſi ad labores oneraq; natus.

CAPVT XIII.

DE P. IOANNIS de Brebeuf patiendi ſtudio, & animi ſerenitate.

127 PRæterea, quæ ſuperiùs hanc in rem commemorata ſunt, illud non omittendum, quòd continuis laboribus, grauibuſq; moleſtijs, quas perferebat in Miſſionibus, itineribus, & vbicunque tandem conſiſteret, addere ſit ſolitus perpetuas corporis afflictationes, quotidianas diuerberationes, caſq; non rarò iteratas, ieiunia,

nia, cilicia, cingula ferreis cuſpidibus, mediumq́; fodicantia; vigilias in multam noctem protractas. Nihilominus adeò ſe in corpore domando arbitrabatur ſegnem, ac remiſſum, vt paucis ante obitum annis hæc exarauerit verba; *Timui meam reprobationem, eò quòd nimis ſuauiter hactenus mecum egerit Deus, tunc bene de me ſperabo, cum patiendi occaſiones ſe dederint.* Et tamen à vero alienum nihil dixero, ſi vitam ipſius aliud nihil, quàm catenam ex rebus aſperis, duriſq́ue contextam fuiſſe affirmauero.

128 Si quando contemptim habebatur, Deo gratias dicebat, gaudioq́ue perfundebatur, ijs, quibus non poterat omnia celare, negans, abiectè ſe fuiſſe tractatum, eò quòd nequiret ad locum tam humilem detrudi, quin ſuis eſſet votis ſublimior, & quòd tantò in inferiora pondere ferretur, quanto lapis, quem nulla natiua vis ſurſum vrget. Inſuper rogabat Moderatores, vt ſe haberent abiectè; quod vbi faciebant, quò ad Diuinam erga ipſum gratiam ſua accommodarent conſilia, illum, ſemper ſibi ipſi ſimilem, om-

nia

nia æqui boni conſulentem, vultuq; ſuauiſſimo renidentem deprehendebant.

Perpetua hæc mentis ma- 129
lacia, atque ſerenitas præ re-
liquis eius virtutibus emica-
re, omnium reliquarum cos,
& lydius lapis eſſe videba-
tur. Duodecimus agitur
annus, ex quo illum ego no-
ui, vidique iam Superiorem,
iam inferiorem, iam omni-
bus æqualem; modò Miſſio-
num laboribus diſtentum,
modò cum Monticolis Chri-
ſtianis, Ethnicis, amicis, ho-
ſtibus diſſerentem; vidi gra-
uia perpetientem, inſecta-
tionibus laceſſitum, calum-

nijs appetitum, poſſum tamē profiteri, vniuerſo illo tempore nullum à me in eo vel irâ commoti argumentum, vel intolerantis animi veſtigium fuiſſe deprehenſum. Quin imò cùm nōnulli eum frequenter conſultò, ac deditâ operâ verbo aculeato pupugiſſent, eaque repentè dixiſſent, ac feciſſent, quæ ipſum grauiùs accepturum exiſtimabant, ſemper nihilominus ſua oculis gratia, frōti innubis ſerenitas, animo cōſtitit immota tranquillitas.

130 Anno 1634. octiduana exercitia ſpiritualia repetenti, ſe aſpectabilem præbuit Salua-

Saluator ſpinis coronatus, atque hiſce verbis eum alloquens: *Habebis deinceps vnctionem in verbis tuis.* Et an. 1640. dum ſacris operatus refert Numini gratias, vidit ſenſitque manum vngentem ſacro balſamo ſuum cor, ſuæque facultates animæ. Ex quo aſpectu ſummam menti ſuæ pacem, tranquillitatemque obortam, teſtatum reliquit ipſe in ſuis codicillis.

Pauculis poſt hoc viſum 131
diebus, ſeditione in S. Ioſe-
phi oppido aduerſus nos
commota, in qua ipſe, ac
nonnulli præterea Patres

ſæuum in modum fuerant diuerberati à plebe, quam Cenruriones ipſi in nos concitauerant, plagis contumelias, & domus incendendæ minas adijciente, cum veſperi P. Ioannes ob hæc omnia Deo gratias perſolueret, nonnullam interea ſenſit inquietem animi, ex metu, ne Gentiles illi rurſum Euangelij præpedirent, profectam; mox autem oblata ei ſpecies eſt Virginis Deiparæ, oſtentantis cor tribus confixum gladijs, eodemque tempore arcanam vocem exaudijt dicentem, cœli terræque Reginam voluntati diuinæ acquie-

quieuiſſe ſemper, quantumvis eius cor haud rarò imis merſum fuerit doloribus, proinde in aduerſis, ipſius animo obverſaretur, ea non ſecus ac Idea obſequij.

Suauiſſimo hoc oleo, quo 133
mentem eius identidem perfundebat Deus, non reſtinguebatur, ſed accendebatur vehementiùs eius Zelus, flagranſque deſiderium, ac ſtudium quàm latiſſimè proferēdi Chriſti imperium; quin imò erant hæc viſa inſtar ſtimuli, quo perpetim excitabatur, ad Chriſti religionem pro viribus amplificandam.

133 Poſtquam An. 1638. accuratiùs luſtrauit, excuſſitque animum, hanc in ſuas tabellas retulit ſententiam: Mihi Deus pro ſua pietate impertitus eſt manſuetudinem, benignitatem, in omnes mortales charitatem, animũ ad quidlibet paratum, ad ſuſtinenda aduerſa patientiam. Eadem Dei clemẽtia ſtatuit, vt ijs, quæ ipſe mihi largitus eſt, donis, ad mei ipſius, aliorumq; vtar perfectionem. Eamque ob rem inſtituam poſthac examen particulare, & videbo, vtrum tantis beneficijs, de quibus ratio à me olim exigetur, vtar ſicuti par eſt. Rem

Rem aliam memoratu di- 134
gniſſimam accipe. Dum anno 1640. annuam aſceſin repetit, ſuorumque, vt ſcribit peccatorum fœditatem, ac numerum innumerum verſat, conſpicit Chriſtum Seruatorem infinitâ miſericordiâ motum, brachia per quàm benignè expandentem, amplexabundoque ſimilem, ac ſubiicientem : ſe ipſi præteritas culpas condonare, in eo ſua dona, ſuaſque gratias inſtaurare. Quin viſus ſibi eſt Chriſtum audire hæc de ipſo verba repetentem : *Vas electionis eſt iſte, vt portet nomen meum*

ingentibus; oſtendam ibi, quanta oportcat eum pro nomine meo pati. Vbi hæc audijt Pater, actis idcirco gratijs, ſeſe Chriſto obtulit tria effatus: *Quid me vis facere? Fac me virum ſecundum cor tuum: Nihil me impoſterum ſeparabit à charitate tua, non nuditas, non gladius, non mors.*

135 Eiuſmodi ignibus æſtuans offerebat ſeſe Numini, ad diriſſima quæque pœnarum ſubeunda genera, ſi eorum perpeſſione cæcos illos populos in ſalutis poſſet adducere ſemitam. Mi Deus, (ſcribebat ipſe non ita multò antè quàm caperetur, & neca-

necaretur) vtinam cognoſcaris! vtinam vniuerſa hæc gens barbara te colat! vtinam hinc omne extermínetur peccatum! Vtinam ameris! Imo mi Deus, ſi omnia planè ſupplicia, quæ captiuis in hac fera barbarie inferri poſſunt, in meum vnius caput vis deuolui, en præſtò ſum, ad illa me ego ſponte deuoueo; ego vnus omnia, & ſingula æquo perferam animo.

Aliàs pugillaribus hunc 136 inſcripſit animi ſui ſenſum! Duobus deinceps diebus in meipſo ingens Martyrij, & omnium, quæ Martyres vn-

quam experti ſunt perpetiē-
dorum ſenſi deſiderium.

137 Excelſos hoſce, atque heroicos ſpiritus excitabant in ipſo duæ diuerſæ virtutes, fidentia nimirum ac diffidentia, illa erga Deum, hæc de ſeipſo, quas indiuiſa comes affectabatur integerrima cū Diuinis nutibus concordia.

138 Mihi ſemel ex eo percontanti, an ſi ſibi ab Iraquanis capto, omne prorſus corporis tegmen auferretur, non eſſet id grauiſſimè laturus, haudquaquam, reſpondit; foret ea quippe volūtas Dei, & eo temporis articulo non in me, ſed in Deum eſſent meæ

meæ defixæ cogitationes.
Inſtanti, vtrum ſaltem non horreret ignem? Subdidit: horrerem quidem, ſi meæ ſim infirmitatis memor; nam ne muſcæ quidem aculeum ſatis ſedatè, tranquilleq; ferre queam; at Deum mihi conſtanter adfuturum confido; quo ſuppetias ferente, terrificos flammarum cruciatus nihilo magis, quàm aciculæ punctiunculam reformido.

CAPVT

CAPVT XIV.

DE CÆTERIS

Patris Ioannis de Brebeuf virtutibus, nominatim de paupertatis, caſtitatis temperantiæ ſtudio.

139 FInem non invenirem, ſi omnia, quibus nitebat animi, virtutumque decora, in medium proferre vellem. Planè, ac verè confirmare poſſum, habere me in promptu, vnde codicem integrū conſcribere queam, codicem dico illuſtriſſimum lumi-

luminibus; quibus collucea-
bat ipſe, atque ea perſpicie-
bat penitiſſimè, quæ facie-
bant ad eximiam ſanctitudi-
nem; Dei erga ſe fauores
prorſus ſingulares, fidelita-
tem perpetuam, quia in re-
bus minutis, æquè ac gran-
dibus Diuinæ gratiæ famu-
labatur. Et vero in Dei fa-
mulatu paruum nihil agno-
ſcebat.

Paupertatis rebus omni- 140
bus ſpoliatæ tantum in eo
ſtudium vigebat, vt ne ſa-
crum quidem numiſma,
nec vllam rem etiam viliſſi-
mam haberet, cuius ſibi v-
ſum citra neceſſitatem per-
miſſum

miſſum eſſe vellet.

Anno 1637. Chriſtus Dominus commonſtrauit illi palatium tam affabrè, ſuperbéque ſtructum tam elegantér, varieque exornatum, vt operis elegantiam nec æſtimare, nec animo comprehendere poſſet. At cùm illud palatium habitatóribus vacuum miraretur, intellexit eſſe paratum iјs, qui vitam in mapalibus, Chriſti amore ducti agerent. Quæ res mentem rarâ voluptate permulſit.

141 Caſtimoniam, cuius perpetua hic locorum experimenta aguntur, ita coluit, nil

nil vt vnquã aſpiceret, quod eius nitori labeculam poſſet aſpergere. Corporis prauos motus ſentiebat nullos; in ſumma impudicitiæ licentia, quæ hîc regiam ſedem fixiſſe dici queat, viuebat æquè pudicè, acſi in ſolitudine Cypridi prorſum inacceſſa habitaret. Fuit, cùm ſeſe illi ſub fœminæ ſchemate in conſpectum dedit auernalis tenebrio, loco ab arbitris remoto, verbis faſcenninis vſus, fœdumque ardorem afflans. Impudicæ frontis (& mulierem eſſe credebat) tentamenta vix ſenſit Pater, cùm ſe crucis ſigno munijt, ne

ne verbulo quidem reſpondens. Ad Crucis ſignum ex oculis abijt laruata Venus.

142 Conſcientia illi rectiſſima, puriſſima, ac pupillæ prorſus æmula; non labeculam, non puluiſculum ferrè poterat, non adhæreſcere ſibi patiebatur. Reparatæ per Chriſtum ſalutis noſtræ annus M.DC.XXX. agebatur, cûm ipſe in aduerſarijs annotauit, ſe nullum in ſe hamulum (vt verbum ex verbo reddã) peccati venialis ſentire, nulli, inquam, veniali noxiæ implicitum teneri, nullo, & ne minimo quidem affectu, in illam ferrri; ſuam voluntatem

tem ab ea tanquam importuniſſimo hoſte abhorrere, ſeque omnia, quibus in impios deſæuit Orcus, pœnarum genera, eligere malle, quâm vel minimum delictũ. Et tamen (quod non immeritò mirere) aliquot, poſtquàm hoc ſcripſerat diebus, addidit, quam repræſento ſententiam: *Ne me Deus tanquam infructuoſam arborem ſuccideret, craui vt me dimitteret adhuc hoc anno, & promiſi, me meliores fructus allaturum.*

Semel imprudenti excidit, vt diceret, ſe quamdiu in Huronibus vixit, nullam vnquam in cibo ſumendo 143

voluptatē quæſiſſe. Quod ad me attinet, etſi illo familiariſſimè, ſi alius quiſquam, vſus ſum, nil tamen à vero alienum dixero, ſi teſter à me nullum fuiſſe in ipſo næuum obſeruatum vnquā, non dico aduerſus diuinas, ſed neque aduerſus noſtras, etiam minutiſſimas leges, & regulas.

Viginti abhinc annis, & eò amplius fixerat ſibi hæc animi decreta, his ipſis concepta verbis: *Diſrumpar potiùs, quàm vt voluntariè re[illegible] vllam infringam. Nullum mihi in corde habendum commercium cum creaturis. Nunquam quiſquam, nunquam dicam; ſatis.*

Plus

Plus quindecim ante ſu- 144
premum diem annis in com-
mentario, in quē, quot men-
ſibus conſcientiā denuò lu-
ſtrans, referebat potiora, re-
perio hæc notata. Sentio in
me magnum moriendi deſi-
derium, vt Deo fruar. Sentio
magnam à rebus omnibus
creatis, quæ in morte deſe-
rendæ erunt, auerſionem. In
vno Deo, ſoloq́ue meus ani-
mus conquieſcit; & extra i-
pſum totum mihi nihil eſt,
niſi propter ipſum.

Vitam ipſius coronauit 145
mors, ſanctimoniæq́; ſigillū
fuit perſeuerantia. Natus eſt
25. Martij, Anno 1593. die
Vir-

Virgini Matri ab Angelo ſalutatæ ſacro, parentibus honeſtis, in Diœceſi Baionenſi. In ſocietatis noſtræ tyronum album relatus anno 1617. quarto Nonas Octobris. Vitam hanc mortalem finijt, concionabundus, fungeſque munijs verè Apoſtolicis; genere mortis, quam primus Huronum Apoſtolus promerebatur, defunctus eſt, XVII. Calend. Aprilis anni à nato Deo, M. D C. X L I X.

CAPVT

CAPVT XV.

QVO STATV res Chriſtiana nunc in Huronia verſetur.

TOt acceptis cladibus pars Huroniæ in extremam redacta eſt vaſtitatem. Quindecim pagi omnino deſerti, incolarum alijs in ſiluas, & nemora, alijs in lacus & flumina, alijs in inſulas Iraquanis minùs cognitas, minùs aditu faciles, fugâ dilapſis. Reliqui in vicinas gentes, hoſti propulſando inſtructio- 146

ſtructiores, ſeſe receperunt. Dierum non omnino quindecim decurſu noſtra S. Mariæ domus ſe vndique deſolatam, ſe vnam vnicam in hac terrore plena, hoſtiumque excurſionibus maximè opportuna plaga ſtantem vidit. Etenim qui è ſedibus priſtinis migrauere, eas concremarunt, veriti ne Iraquēſibus receptaculum præberent, vel præſidium.

347 Publicum malum cumulat dira fames, quæ hoc anno ſæuius hæc loca diuexauit, quàm annis abhinc quinquaginta. Quò fit, vt plerique omnes annona deſtituti,

tuti, vitam tolerent glandibus, vel radicibus, quas in ſiluis effodiunt, ſe feliciſſimos rati, quòd euaſerint, ferrum, & vincula hoſtis Hircana tygri, rabida fame ferocioris, & crudelioris. Quibuſdam victum præbet piſcatio. Quò nos cunque mentes, & oculos conuertimus, nihil niſi tetræ, triſtéſque extremorum malorum imagines occurſant; quorum alia experti iam ſumus, alia his grauiora formidamus, pleriſque mortem ipſam in minimis malis, quæ euenire poſſint, ponentibus.

148 Vnica ſempiternæ felicitatis potiundæ ſpes, qua Chriſtiana Fides roborat, eſt labantium fulcrum, fluctuantium anchora. Efficit ea, vt iam vel maximi ducant, bonum illud, quod poſſidēt quodq́ue eis nec Iraquanorum crudelitas, nec famis ſæuitia eripere valet.

Conati fuimus pro eo, ac res familiaris noſtra ferebat, illos refocillare. Et quamuis ærumnæ per omnem vulgatæ prouinciam necdum annô ſolidô durauerint, iam tamen egenorum, exulumq́ue plus ſena millia hoc ſanctæ Mariæ tecto excepimus; creſ-

creſcitque in dies calamitoſorum hoſpitum numerus, ingraveſcēte nimirum quotidie penuria rerum victui neceſſariarum. Laudes ſint Numini immortales.

Vt vt res cadat, nobis il- 194
lud ſufficere debet, quod hiſce ex malis ingens enaſci bonum videamus, Dei, inquam, maiorem gloriam. Cui ſi fixum, deſtinatumque eſt, horum populorũ fidem, ac religionem augere, aucto cumulo calamitatum, nobis, illiſq; incumbentium, præſto ſumus animis; hilarè, & libenter eas complectemur, nec minore cum gaudio in

monte Caluariæ dicemus: *Bonum eſt nos hîc eſſe.* quam ſi nos in campos Elyſios tranſtuliſſet.

150 Hæc eò dico, quòd vereor ne ſint, qui plùs æquo nobis timeant. *Aeſtimati ſumus ſicut oues occiſionis, ſed in his omnibus ſuperamus, propter eum qui dilexit nos.* Ex Chriſtianismi primis, vt ita loquar, incunabulis, & ex quo Æterni Patris, æternus filius mundum alio, quàm ſanguinis lytro redimere noluit, eiuſmodi curſum res Chriſtianæ tenuerunt, vt Religio Catholica non niſi in ſolo crucibus,

cibus, ærumniſque conſito radicis vnquam egerit. Quam ob rem hæc calamitatum moles tantùm abeſt, vt nos deprimat, vt etiam erigat, magnoque ſit nobis ſolatio, ac voluptati. Quò acerbiora mala nobis vel inferuntur, vel intentantur, eò ſuauiore gaudio efferimur, & cumulamur. Quin imò ſic habemus, atque inanimum inducimus, nos amore teneriore nunquam proſequutum fuiſſe DEVM, quàm proſequatur, modò.

152 Cæterùm non eſt, cur actum, conclamatumque eſſe dicamus. *Non eſt abbreuiata manus Domini.* Qui ſuperant Chriſtiani, non animorum perinde, ac fortunarum iacturam fecere; ſuis pectoribus infixam, inſculptamque Fidem, atque in Deum Religionem ſecum ferun, quæ in ijs viuam Eccleſiam efficit. Quæ nondum Chriſto nomen dedere gentes, ſunt eæ tamen in Chriſti ditione, poteſtateque. Is mentes noſtras tanto lumine perfundit, vt meritò confidamus, illas operâ noſtrâ, atque ſtudio errores ſuos poſituras.

Verum

Verum quidem eſt, quòd 152
ſpes omnis, in quam ingredimur, in vno Deo collocata ſit. At hoc ipſum pronunciandum eſt de cunctis, quæ vim naturæ exſuperant. Quò noſtra promerita? quò fides noſtra? ſi omnia in promptu, atque in luce poſita eſſent? Et quænam foret noſtra in Deum fidentia, ſi in humanis duntaxat conſilijs, atque rationibus inniterentur ea, quæ cogitamus, quæ molimur? Qui hiſce in rebus, quas Deus aliqua vult eſſe caligine involutas, oculatior eſſe cupit, quàm par eſt, non eô modô, quô con-

venit, in Dei arbitrium, concedit; quin imò ſuæ fiduciæ anchoram in ſe potiùs, quàm in Deo fixiſſe dicendus eſt, Deus meliora malit, atque à nobis hanc mentem auertat. Quę agitam⁹ animo, Dei potiùs ſunt, quã noſtra. Abſit, Diuinæ vt fidei diffidamus.

153 Quid porro conſiliorum ceperimus, donec maior lux nobis cœlitus affulgeat, ediſſeram. Difficile omnino eſt Religionem Chriſtianam in his oris firmam conſiſtere, niſi ſedem habeamus, quæ ſit veluti reliquarum Miſſionum centrum, atque vmbilicus è quo Euangelij

præ-

præcones in omnia circum-
iacentia loca veluti ſanguis
è corde in venas didi, ſpargi-
que poſſint; & in quam nos
quandoque recipere valea-
mus, deliberaturi, atque di-
ſceptaturi de rationibꝰ, quas
Diuino ſuo honori amplifi-
cando opportunas ſupperet
Numen.

Domus illa ſanctæ Mariç, 154
quam adhuc incoluimus, e-
rat loco in eum finem com-
modiſſimo, nec idoneũ ma-
gis optare poteramus. At re-
bus iam tantopere mutatis
plenum inconſideratiſſimæ
temeritatis conſilium for-
ret; ſi permaneremus loco

ab Huronibus deſerto, & ad quem Algõquinenſium nullus impoſterum venturus ſperetur. Nos certè nemo inuiſeret, præter Iraquanos, qui in nos ſolos omnem ſuũ furorem effunderent.

155 Eam ob rem nobis conſultò acturi videmur, ſi noſtri gregis aſſectemur veſtigia, & iuxtà cum illo ſolum vertamus; memores nos non noſtro, ſed horum populorum bono tranſmiſiſſe maria, atque in has terras eſſe delatos.

Cùm verò hinc inde diſperſi Hurones in varia loca turmatim conceſſerint, confugien-

fugientibus alijs ad montes, quos gentem Petunenſem dicimus, & quos hieme præterita Patres noſtri intres diuiſi Miſſiones excoluerunt; alijs verò aſylum quærentibus in inſula, quam Sancti Ioſephi nuncupamus, in qua abhinc ferè annum Miſſionem auſpicati ſumus: poſtremò deſtinantibus transferre lares in remotiores inſulas noſtri Magni lacus, ſeu Maris dulcis; hoſce vltimos ſequemur, atque cum bono Deo dabimus operam, vt ſedem, noſtrarumque Miſſionum centrum figamus in inſula, cui ſanctam Mariam

dicemus nomen, & quam Hurones Ekaentoton vulgò appellant. Eſt hæc ipſa inſula, de qua memini capite tertio, vbi indicaui, à nobis Autumno ſuperiore inchoatam fuiſſe nouam in Algonquinenſibus Miſſionem, hinc ſexaginta leucas diſſitam.

156 Locus ille noſtro inſtituto viſus eſt opportunior; inde quippe maiore cum animorum quæſtu poterimus in Huronum, Algonquinenſiumque ſalutem, quàm ex vllo alio loco incumbere. Fiemus quippe viciniores Algonquinenſibus Eskaeronnohibus, Aoechiſaeronnibus,

nibus, Aoeatſioaenronnonibus, plurimiſque alijs populis fœderatis, occiduum Solem verſus declinaturi ſeſe, atq; ab Iraquænis hoſtibus noſtris receſſuri. Ex eadem ſtatione pronum nobis erit in Petuninos, inq; gentem Neutram, noſtri auidã expedire aliquos è Patribus noſtris, in illorum locorum Miſſionem ſuam explicaturos induſtriam.

Inſuper illa ipſa inſula 157
ſuggeret nobis facultatem ampliorem commercij inter Algonquinenſes, Hurones, noſtroſque Trium Fluuiorum, & Kebecenſes Gallos

conſer-

conſeruandi. Quod quidem neceſſariũ eſt, tum ad Chriſtianam religionem illic locorum ſtabiliendam, tum ad Gallicarum Coloniarũ, nouæque Franciæ magnum emolumentum. Sed patiente ſimul, fortique animo tempus illud exſpectandum eſt; arbitror enim noſtros Hurones, non niſi poſt aliquot annos, profectionem illam adornaturos, quippe cùm premantur nunc fame, ſéque aduerſus hoſtem munire neceſſe habeant.

158 Vbi ſeſe collegerint, atq; aliquantùm reſpirarint, tum demum incipient quaſi poſt-

liminio

liminio Kebecum reuiſere, eoq́ue tendere non ſolùm magno Flumine ſancti Laurentij, quod fortaſſe Iraquani excurſionibus, latrociniiſque ſemper reddent infeſtũ, ſed etiam itineribus longinquioribus, atque ab hoſte tutioribus.

Scatet hæc S. Mariæ inſula 158 piſcibus; ſolum illi ferax, & fœcundum, vt referunt, qui telluris indolem explorauere. Haud grauatè, quin perlibenter curuo terram moliemur aratro, & in ſudore vultus noſtri veſcemur pane noſtro, ſi aliunde nobis annonam non ſuffecerit Magnus

gnus ille Paterfamilias. Indicum enim triticum nobis adhuc ſumminiſtrarunt Hurones; quo quidem ferè ſolô victitauimus; certè fuit illud cupediæ noſtræ. Eum nos laborem conditione noſtra inferiorem non ducimus. Et ſi nos metipſos hoſti mancupio, nexuq; tradi neceſſum foret, ad reperiendam vel in ipſis vinculis rationem, Fidei Catholicæ in his Eccleſijs, quas Deus medios inter barbaros excitauit, conſtabiliendæ, verique Numinis cultu imbuendi gentes illas, quæ tam pernicioſa eiuſdem ignorantia laborant, minimè

id refugeremus; propiſſimis animis libertatem, vitamq; noſtram Iraquenſium ſæuæ libidini obijceremus, inque medios ipſorum ignes, focoſque fumantes proſiliremus.

Quid rerum omnium mo- 159
derator nobis paret, clam nobis eſt. An fortè nos aut macellum, aut buſtum manet? vt Fratres noſtros, qui nuper pro Deo mortem ſubierunt, imitemur? Quidquid demum acciderit, in im̃ortalis beneficij, ac ſum̃æ felicitatis loco ponemus, ſi eius in obſequijs, nos occumbere contigerit; eſt is quippe longè digniſſimus, cuius

hono-

honori omnes mortales ſeſe conſecrent, immolentque; atque ſibi p[illegible] adeant, nullo ſe vitæ momento frui debere, niſi in ipſius honorem, & amorem, inque ſalutem ęternam animarum illarum, quas ad mortem vſque non dilexit modò, ſed & amauit.

CAPVT XVI.

HVRONVM ad Patres Societatis IESV Legatio.

160 HÆc omnia iam exaraueram, cum pleriſque omnibus Huronibus,

qui

qui diffugerant, quò quemque ſors, vel impetus tulerat, cupientibus ſeſe in inſula Sancti Ioſephi colligere, in eaque ſedem, figere duodecimuiri è Centurionum claſſe delecti ad nos adiere, ac gentis vniuerſę nomine omnibus precibus nos orauerunt, obteſtatique ſunt, vt ſui míſereremur, ſe abſq; nobis prædam hoſti ceſſuros, nobis verò præſentibus virium, animorumque ſatis ad eum repellendum allaturos. Viduarum, liberorúmque iam Chriſtianorum miſeratio nos caperet; omnes, qui ſuperſint Ethnici, velle Chri-

ſti

ſti iugo ceruices ſubijcere, nos proinde hanc Inſulam optatâ ipſis Cœlitibus metamorphoſi in Chriſtianam Patmon eſſe commutaturos.

161 Vbi tres ipſas horas tanta ad nos flectendos perorarũt eloquentiæ vi, quantam vel in meditullio Galliæ vix expectes ab illis, qui hanc gentem Barbaram vocant, decem grandia collaria ex porcellana, vt appellamus (ſunt verò earum prouinciarum Vniones, & adamantes) confecta deprompſerunt, atque addiderunt, ea eſſe ſuarum coniugum, notorumque voces, offerentium nobis pau-

xillum

xillum illud, quod reliquum fecerit hoſtis; acciperemus volentes, & boni; non latere nos, quanto in pretio hæc collaria habeant, cùm eorum ſint monilia, ſint omnis venuſtas; ſed cupere ſe à nobis intelligi, Religionem Chriſtianam eſſe ſibi fortunis omnibus potiorem, noſtramq́ue diſciplinam fore omni, quam tellus ſuppeditare poſſet, opulentia gratiorem. Se nobis ea offerre munera, vt in nobis Zelum, nomenq́; Patris Echon (ita ſemp. compellabant P. Io: de Brebeuf) excitarent, fuiſſe illum primum Gentis Apoſtolum; occu-

occubuiſſe in cauſa ipſorum, confidere ſe, fore vt eius exemplo mouèremur, non poſſe nobis pergraue videri ſecum mori; cum parati ſint nobiſcum viuere Chriſtiani.

362 Verbo, manus dedimus eorum facundiæ, aut veriùs pronæ in optima quęque voluntati, ac rationibus, quas naturæ vis, & genius ſuggeſſerat: Nobis dubitare non licuit, quin eorum oratio, Numinis oraculum fuerit. Et vt primo eorum ad nos aduentu, omnes alterius mentis fuerimus, alia conſilia priùs cepiſſemus, antè tamen

men quàm à nobis diſcederent, ſententiam commutauimus, atque vnanimi conſenſu pronunciauimus, eſſe Deum nobis ſequendum; eò nobis commigrandum, quò ipſe nos vocet; quantacunque demum vitæ diſcrimina obijciantur; quantumvis etiam ignoremus, quid ſecuturis annis, qui in noſtra manu, arbitrióue non ſunt, futurum ſit nobis.

Quapropter deliberatum 163
nobis eſt, cùm ſuppellectilem huius ſanctæ Mariæ domûs, tum vires noſtras omnes in S. Ioſephi inſulam, Dei ductu, transferre, ad noſtrorum

ſtrorum Miſſionum complexum obtinebit ea inſtar vmbilici, eritque gentium harum propugnaculum. Magis iam, quàm aliàs vnquam Galliæ precibus indigemus. Quidquid nobis humanitus eueniat, cum voluptate verſamus inter mortis pericula, noſtraq́; mors noſtrorum erit optatiſſima votorum, deſideriorumq; meta, dumõdo vitæ noſtræ non deterantur, non conſumantur, niſi in fidei ſtabilimentum, inq; Dei maiorem his in plagis gloriam.

164 Viſus mihi ſum nil ab inſtituto alienum facturus, ſi

man.

mantiſſæ vicem adijcerem litteras, quas Pater ille, qui hanc Miſſionem moderabatur, dedit ad R. P. Hieronymum Lallement, ſuperiorem Kebecenſem, eò quòd maiorem huius Miſſionis notitiam adferant. Exemplum earum litterarum capite ſequenti repræſento.

CAPVT

CAPVT XVII.

LITTERÆ PATRIS I. M. CHAVMONOT Societatis IESV.

Ad

R.dum PATREM *Hieronymũ Lallement*,

in quibus nonnulla ex hactenus recenſitis, diſtinctiùs exprimuntur.

Reuerende in Chriſto Pater.

PAX CHRISTI.

165 P*Oſt parui Iacobi Douardi, Superiore anno pro Chriſto à Barbaris mactati beatam mor-*

mortẽ, obtuli & ego Deo id, quod chariſsimum videbar habere, cùm meum reputarem, nihil eſſe poſſe tam exquiſitum, & pretioſum, cuius iactura non debeat amari, modò aliqua inde in Deum gloria redundet.

Inter cætera, quæ tunc dica- 166
bam, conſecrabamq́; Numini chariſsima, erant Chriſtiani Conceptionis, curæ meæ commiſsi, & Domus S. Mariæ. Munus hoc, & victima viſa eſt eſſe non ſolùm Deo rata, ſed etiam grata. Chriſtiani Conceptionis, tribus vel quatuor demptis, interfecti ſunt omnes ab Iraquanis, aut in ſeruitutem abducti. Domus S. Mariæ eſt deſtructa, licèt paulò clemen-

tiùs, quàm ego perferre iam pridem in meis meditationibus ſacris deſtinaueram. Longè tamen acceptius aliquid Deo, quàm ego, obtulerunt optimi Patres, de Brebeuf, & Lallement, qui non aliena, non ſua, ſed ſeipſos immolarunt.

167 *O verè holocauſta cœlo ſuauiſſima! Vtinam hæc Diuis gratiſſima immolatio in meo ſanguine continuaretur! Verum hoc Deus dabit, cum ei viſum fuerit. Quotquot hîc de Societate ſumus, nunquam ſortem vocationis noſtræ tanti æſtimauimus, ac modò, cùm videmus, poſſe ab ea nos vſque ad Martyrij titulos extolli. Niſi me forſan hac ſublimi gloria, mea peccata*

peccata reddant, quod vereor, in-
dignum.

Ah! Rev. Pater, quantoperè 168
indigeo animi munditia, & de-
miſsione, vt ad ſublimiſsimos illos
honores, quibus optimus Deus R.
Veſtræ nepotẽ exornare dignatus
eſt, mihi liceat adſpirare! ſi iſtuc
R. V. à bono IESV per merita
ipſius, & quatuor magnorum Dei
famulorum PP. Ioques, Danielis,
de Brebeuf, & Lallement pro me
petierit, ſpero impetraturam &
hoc, & illud maius, vt ſanguine
meo Regnum eius cohoneſtetur.

Ab vno menſe verſor in 169
Ahſenotoe Inſula Sancti Ioſe-
phi, quò ſe noſtrorum miſerri-
morum Huronum pars maior

recepit. Hîc oculis meis ſubijciuntur miſerabiles calamitates, in quas bellum, & fames hanc gentem coniecerunt. Ordinarius nunc eius cibus glandes, vel radix quædam amara, quam Otſa vocant; beatos illi ſe autumant, quibus hæ dapes obtingunt. Alij, qui iſtis potiri nequeunt, victitãt allijs, abſq; alio condimento ſub cineribus, aut aqua calida nonnihil domitis; vel piſcibus grauiter olentibus, quibus etiam tanquam condimento puras aquas inficiũt, in potum adhibendas.

170 *His inſuper alij longè afflictiores reperiuntur, quibus nec glandes, nec allia, aut piſces ſunt, nempe ægroti, qui per virium imbeci-*

ſtatem victum comparare non poſſunt. Cui miſeria demum etiam hac accedit, quod tametſi victu, & viribus deſtituti, nihilominus difficillimis laboribus diſtineantur, dum tuguria ſibi conſtruunt, ex aruis, & agris arbores extirpant, ingentes per circuitum palos, quibus hoſtes, murorum vice arceantur, defigunt, qui quidem labores vſq; eo calamitoſos conficiunt, vt cadauera ſepulchris egreſſa videri poßint, non homines.

Quàm nunc mihi eam fandi 171
copiam optarem, quâ ijs omnibus, qui in Hurones propenſiore affectu feruntur, lamentabilem ſtatum, in quem ij deuoluti ſunt, explica-

plicatiùs repræſentare poſſem? Abſq; ſingultibus, & lachrimis non audituros nullus dubito. Quàm libenter gentis illius loco hæc ijs ingererem: Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me?

172 *Benigniſſimus Saluator viſa aliquando vnica mæſta vidua, cuius filius efferebatur mortuus, eius caſum, luctumq; doluit. Qui fieri poſſit, vt imitatores mitiſſimi huius Magiſtri, commiſeratione non moueantur, tot centenas aſpiciendo viduas, quarum non ſolùm liberi, ſed propinquorum etiam plerique, vel crudeliter interfecti, vel captiui abducti, vel inhumaniſſimè*

niſſimè ab hoſtibus laniati, lixati, toſti, combuſti, aut deuorati ſunt?

Cæterùm, qui viſcera mea affi- 173
ciunt tenerrimè, ſunt pupilli, & viduæ Conceptionis, quod erat oppidum vulgò ab Huronibus nuncupatum oppidum Credentium, & id quidem iure meritò, nam illic ſupererant perexiguæ reliquiæ Ethnicorum. Hieme ſuperiore id obſeruatum eſt, quòd nullum flagitium publicè fuerit commiſſum, eò quòd Chriſtiani numero longè ſuperiores in officio Infideles continuerint, impedituri ſi ſceleſti aliquid tentaſſent.

174 *Inter alia ſubierat animum lubido inſtituendi quoddam Genti antehac ſolenne Tripudium, D8retha vocitatum, cum quo vt iungeretur conuiuium Endak8andetum appellatum, contendebat Tibicen, qui ex alio pago illuc aduenerat. Id vbi nonnulli Chriſtianorum reſciuere, ita fortiter obſtiterunt, vt Centurionum nemo illud indicere voluerit. Itaque tibicen rubore plenus, eò, vnde venerat, eſt redire coactus. Fuit iſte poſtremus actus, quem in Fidei teſtimonium Chriſtiani ediderunt. Nam triduò poſt irrumpentes Iraquani, eos omnes præterquam ſex captiuitati addictos, fortiter pro patria pugnantes*

gnantes interfecerunt. 175

Intellexi Carolum Ouduiaiondiont viſo victoriam hoſtibus ceſſuram, in genu abiectum Deo religiosè ſupplicaſſe, ac paullò pòſt glande traiectum occubuiſſe.

Acoȣendȣtie de Atentet pòſt mortem repertus eſt manibus in morem orantis coniunctis.

Fuerat is vnus ex illis Huronibus, qui Patrem de Noue manibus ſic piè compoſitis inuenerunt, quem haud dubiè hoc geſtu voluit imitari.

Priusquam litteras obſignem, 176
facere non poſſum, quin adijciam precatiunculam, quam optimus Renatus Tondihȣannen, cùm Chriſtiani Conceptionis obuiam

hoſtibus prodirent, in hæc verba fudit: Domine Deus, qui vita noſtræ Dominus es, Chriſtianos in Iraquanos mouentes reſpice: opem eis fer, oro; nec permitte, vt hoſtis vincat, ſanctaq́; Fdei progreſſus retardetur.

177 *Tametſi vir iſte candidiſſimæ mentis non fuerit votis potitus, ſed eius gener Tſoediai morte & filius Ihannenſa captiuitate illi ſit ſubtractus, conſtans nihilominus Deum adorare pergit. Narratum eſt mihi, poſt has tam luculentas plagas ita fuiſſe precatum: Mi Deus, quòd fratres noſtri gladio hoſtili, vitâ tam atrociter fuerint exuti, optimè factum eſt. Nos homunciones, qui oraba-*

mus,

mus, vt aliter res cederet, non ſapimus. Tu ſolus noſti, quid factu ſit optimum. In cœlis aliquando, cum illuc admiſſi fuerimus, fatebimur, res hoc modo, quo geſtæ ſunt, rectiſſimè geſtas eſſe: neque benę caſuras fuiſſe, ſi ad vota noſtra cecidiſſent.

Ex his R. V. diſcet, diligen- 178
tibus Deum omnia cooperari in bonum. *Is mihi obtigit honor, vt R. V. Nepotis in lingua Huronica fuerim indignus Magiſter. Incredibile dictu eſt, quantùm inſudarit linguæ addiſcendæ, quantúmque profecerit. In præmium iſtiuſmodi ſolertiæ nonnulli putarunt,*

fuiſſe

ffuiſſe illi à Deo conceſſam tam felicem mortem. Valeat R. V. in Chriſto, vt in ſuis SS. Sacrificijs, & precibus Deo commendet ſuum.

Ex Inſula S. Ioſephi Calend Iunij anno 1649.

Humillimum, & obedientiſsimum ſeruum.

I. M. Chaumonot Soc. IESV.

Ad maiorem Dei, Cœlitumq; gloriam.

Proteſtatio Interpretis.

A*Duertis, Lector, in hac Narratione Hiſtorica, nonnulla attingi, quæ aliquibus ſanctitatem, & Martyrij appellationem videantur adſcribere; narrari quoque præſagia futurorum, reuelationes, illuſtrationes, apparitiones. Verùm hæc, & alia omnia, quæ non veluti Autor,*

Autor, ſed duntaxat Interpres propono meis Lectoribus, ita refero, vt nolim ab illis accipi tanquam ab Apoſtolica ſede examinata, atque approbata, ſed tanquam quæ à ſola Gallici Scriptoris, quem transfero, fide pondus obtineant; atque adeo non aliter, quàm humanam hiſtoriam. Proinde Apoſtolicum ſacræ Congregationis S. R. & Vniuerſalis Inquiſitionis decretum anno 1625. editum, & anno 1634.

con-

confirmatum, inuiolatè iuxta declarationem eiuſdem decreti à S. D. N. Vrbano VIII. anno 1631. factam ſeruari à me omnes intelligant, nec velle me vel cultum, aut venerationem aliquam per hanc meam Interpretationem vlli arrogare, vel famam & opinionem Sanctitatis, aut Martyrij inducere, ſeu augere, nec quidquam eius exiſtimationi adiungere; nullumq; gradum facere ad futuram aliquãdo vllius Beatifica-

catio-

cationem, vel Canonizationem, aut miraculi comprobationem; ſed omnia in eo ſtatu à me relinqui, quem ſecluſa hac mea interpretatione obtinerent. Hoc tam ſanctè profiteor, quàm decet eum, qui ſanctæ Sedis Apoſtolicæ obedientiſſimus haberi filius cupit, & ab ea in omni ſua ſcriptione, & actione dirigi.

Georgius Gobat Societatis IESV Theologus.

ELENCHVS HVIVS libelli capitum.

Cap. I. Barbari duo oppida de Huronibus capiunt, & P. Antonium Danielem cum alijs Chriſtianis obtruncant. pag. 11.

Cap. II. Nonnulla de Patris Antonij Danielis virtutibus perſtringuntur. pag. 25.

Cap. III. Quo ſtatu res Chriſtiana in Huronia fuerit anno 1648. pag 33.

Cap. IV. Referuntur nonnulla primæ ætatulæ mira dicta factaq́;. pag. 48.

Cap. V. Menſe Martio anni 1649. capiuntur oppida Miſſionis S. Ignatij, igne necantur Chriſtiani, ſentitur patrocinium ſancti Ioſephi. pag. 66.

Cap. VI. De Patris Ioãnis de Brebeuf morte inclita, nece crudeliſſima. pag. 87.

Cap. VII. P. Gabriel Lallement cruciatur ſæuiſſimè, occumbit fortiſſimè. pag. 106.

Cap. VIII. P. Ioannis de Brebeuf, & P. Gabrielis Lallement corpora terra mandantur. pag. 113.

Cap. IX. Indicantur nonnulla de P. Ga-

brielis

brielis Lallement vita, ac moribus. 116.
Cap. X. De P. Ioannis de Brebeuf in Huronia duplici profectione, miris viſis, & amore diuino. pag. 128.
Cap. XI. Commemorantur alia de Patris Ioannis de Brebeuf viſis mirificis. 147.
Cap. XII De P. Ioannis de Brebeuf excellenti obedientia, & animi demiſſione. pag. 156.
Cap. XIII. De P. Ioannis de Brebeuf patiendi, ſtudio, & animi ſerenitate. pag. 166.
Cap. XIV. De cæteris P. Ioannis de Brebeuf virtutibus, nominatim de paupertatis, caſtitatis, temperantia ſtudio. pag. 180.
Cap. XV. Quo ſtatu res Chriſtiana nunc in Huronia verſetur. pag. 185.
Cap. XVI. Huronum ad Patres Societatis Ieſu legatio. pag. 208.
Cap. XVII. Littera, P. I. M. Chaumonot ad R. P. Hieronymum Lallement in quibus nonnulla ex recenſitis diſtinctiùs exprimuntur. pag. 216.

FINIS.

MENDA.

Fol.	Erratum	Emendatum.
18	referta millue	refertam, illuc
53	tenerum Dei	tenerum ſui
36	primis	primas
40	rationes	vicinæ nationes
44	vti	vbi
52	exinde	exinde fuſis
62	potuit	potuit, vt
68	ſapore	ſopore
94	ſoluta	ſoluto
98	exitus	excitus
103	ingreſſere	ingeſſere
104	ſaturientem	ſcaturientem
132	reuerſus	reuerſus eſt
133	Faſceuninos	Feſcenninos
167	cuſpidibus	cuſpidibus armata
172	rurſum	curſum
173	obſequij	obſequij in Dei nutus intenti
195	radicis	radices
199	ſupperet	ſuggeret
201	ſumus	ſumus: alijs
210	notorumq;	natorſumq;
214	noſtrorum	noſtrarum.

